

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA GEOGRAFIE

**VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ V KARLOVARSKÉM
KRAJI OD 30. LET 20. STOLETÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Daniel Brodníček

Geografie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Aleny Matuškové, CSc.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením Doc. PaedDr. Aleny Matuškové, CSc. K práci jsem použil literaturu a zdroje informací uvedené v seznamu zdrojů.

Plzeň, 30. dubna 2013

Podpis: .....

Poděkování:

Děkuji Doc. PaedDr. Aleně Matuškové, CSc. za poskytování cenných rad, spolupráci a odborné vedení bakalářské práce

ANOTACE

V této bakalářské práci je cílem posoudit vývoj struktury osídlení v Karlovarském kraji od třicátých let 20. Století až do dnes. Především popisuje období předválečné, odsun německého obyvatelstva a začátek 21. Století. Dále jsou v práci popsány zaniklé vesnice a důvody jejich zániku. Mezi hlavní ukazatele osídlení byla zvolena hustota obyvatel, která byla využita k porovnání mezi okresy a správních oblastí obcí s rozšířenou působností v kraji. Dalšími ukazateli jsou rozdílný počet obyvatel a to jak v absolutních hodnotách, tak i relativních a národnostní proměna. Karlovarský kraj prodělal vysokou míru urbanizace. Dnes je druhý nejvíce urbanizovaným krajem. Hlavní důvod byl odsun německého obyvatelstva a následné dosídlení kraje Čechy a Slováci, kteří se hlavně stěhovali do větších měst. K této proměně dopomohla také nízká úroveň dopravního spojení do menších osad. V centrech správních oblastí obce s rozšířenou působností žije nad 50% všech obyvatel žijících na daném území.

Klíčová slova: osídlení, urbanizace, Karlovarský kraj, zaniklé obce, počet obyvatel

ABSTRACT

The goal of this bachelor's work is to assess development of populating structure in Carlsbad region since the thirtieth years in the twentieth century up to this day. Above all it describes lapse of time pre-war, displacement of German population and the start of twenty-first century. Next in the work are described vanished villages and reasons for vanishing itself. Among main indexes was chosen population density which was used to compare between districts and administrative regions with extended authority in region. Other indexes are different number of population both in absolute and relative figures and national change. Carlsbad region has experienced high measure of urbanization. Today is Carlsbad region the second most urbanized region. The main reason for that was resettlement of German population and populating by Czechs and Slovaks afterwards who moved mostly into the major towns. Also low level of traffic to smaller villages helped for this change. In the centers of administrative regions with extended authority live above 50% of all population in the very area.

Key words: settlement, urbanization, Carlsbad region, extinct village, population

Obsah

1	Úvod	2
2	Cíle	4
3	zhodnocení literatury	5
4	Metodika	6
5	Terminologie.....	7
5.1	Venkovská sídla	7
5.2	Městská sídla	10
6	Vývoj struktury osídlení Karlovarského kraje od roku 1930	13
6.1	Vývoj struktury osídlení v Karlovarském kraji za období 1991 - 2003	17
7	Vývoj struktury osídlení v okrese Cheb od roku 1930	19
7.1	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Aš od roku 1930	20
7.2	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Cheb od roku 1930	22
7.3	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Mariánské lázně od roku 1930.....	23
8	Vývoj struktury osídlení v Okrese Karlovy Vary od roku 1930	24
8.1	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Karlovy Vary od roku 1930	26
8.2	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Ostrov od roku 1930	28
9	Vývoj struktury osídlení v okres Sokolov od roku 1930	30
9.1	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Kraslice od roku 1930.....	32
9.2	Vývoj struktury osídlení v SO ORP Sokolov od roku 1930.....	34
10	Zaniklé obce a osady po roce 1945.....	36
10.1	Zaniklé obce a samoty v Karlovarském okrese po roce 1945.....	38
10.2	Zaniklé obce a samoty v Sokolovském okrese po roce 1945.....	40
10.3	Zaniklé obce a samoty v Chebském okrese po roce 1945.....	43
11	Závěr.....	44
12	Seznam použitých zdrojů	46
13	Seznam tabulek	50
14	Seznam příloh	51
15	Příloha.....	52

1 ÚVOD

Karlovarský kraj leží na západě České republiky. Hlavním sídlem kraje jsou Karlovy Vary. To je jediné město v kraji, které má více jak 50 000 obyvatel. Karlovarský kraj je rozdělen na tři okresy a to sokolovský, chebský a karlovarský okres. Dále je v kraji 7 obcí s rozšířenou působností. Celkově je v Karlovarském kraji 132 obcí a z toho 37 obcí má status města. Nejméně obcí je v sokolovském okrese (38 obcí), dále v chebském okrese (40 obcí) a nejvíce jich je v karlovarském okrese (54 obcí). Co do počtu obyvatel je kraj nejmenší a žije v něm 303 165 obyvatel (údaj k 1. 1. 2012). To tvoří pouze 2,9 % z všech obyvatel České republiky. Navíc je zde trend úbytku obyvatel. Příčinou úbytku obyvatelstva je bezesporu vysoká míra nezaměstnanosti, která na konci roku 2012 dosáhla 10,84%. Samotná měsíční mzda je na podprůměrné úrovni oproti České republice, kdy činí 19 821 Kč (3. Čtvrtletí 2011), oproti průměru České republiky, jenž je 22 922 Kč (3. Čtvrtletí 2011). S rozlohou 3 314 km² se jedná o třetí nejmenší kraj (ČSÚ, 2012).

Kraj je rozdělen do sedmi správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Těmi jsou Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov a Sokolov. Mezi těmito SO ORP jsou největší Karlovy Vary s 36,1% celkové rozlohy (1 196,44 km²) a nejmenší SO ORP je Aš s 4,3% celkové rozlohy (143,75 km²). Velikost SO ORP Karlovy Vary je hlavně ovlivněna vojenským újezdem Hradiště, který činí jednu čtvrtinu rozlohy (ČSÚ, 2012).

Karlovarský kraj si prošel od roku 1930 mnoha změnami, které pak ovlivnily strukturu osídlení. Jednou z velkých příčin byl odsun Němců po roce 1945. V roce 1930 žilo v Karlovarském kraji 92% obyvatel německé národnosti a v roce 1950 pouze 14,3% obyvatel německé národnosti. Důsledkem tohoto vysídlování byl zánik mnoha sídel (především vesnického typu) v kraji. Na to navazuje osídlování Karlovarského kraje Čechy a Slováky, kteří postupně vytlačili německou kulturu. Tyto Českoslovenští osadníci se stěhovali především do měst, což napomohlo k zániku sídel vesnického typu a také k rozvoji urbanizace. Dnes žije v kraji 81 % obyvatel ve městech a to řadí Karlovarský kraj na druhý nejvíce urbanizovaný kraj (první je Praha). Další proměna struktury osídlení proběhla v roce 1953, kdy byl zřízen vojenský újezd Hradiště v Doupovských horách. Kvůli tomuto újezdu zaniklo přes 20

obcí a přes 40 samot a osad (Binterová, 2004). Další velká změna osídlení proběhla na Sokolovsku, kde zanikly sídla kvůli těžbě hnědého uhlí, která napomohla také urbanizaci. Lidé se začali stěhovat více do města Sokolov. Sídla vesnického typu, která dokázala přežít tyto nástrahy minulosti, jsou dnes skoro neosídlené. Za posledních desetiletí zaniklo v celkovém počtu 5 sídel (Prokop, 2001).

V této bakalářské práci jsem si vybral dále zmíněné hlavní body, kterým se hodlám blíže věnovat. Toto téma zatím nebylo dostatečně prozkoumáno, ačkoli minulost kraje má obrovský vliv na dnešní podobu kraje.

2 CÍLE

Hlavním cílem práce je zhodnocení vývoje struktury osídlení v Karlovarském kraji od třicátých let 20. století. Dalším cílem je zhodnocení dopadů odsunu německého obyvatelstva a následné osídlení Čechy, Slováci, ale i jinými národnostmi. Posledním cílem této bakalářské práce je přiblížení struktury osídlení v Karlovarském kraji.

3 ZHODNOCENÍ LITERATURY

Pro tuto bakalářskou práci bylo využito několika odborných knih, odborných článků, ve kterých byly využity různé metody, které jsem taktéž použil.

Jako hlavní předloha pro vznik této bakalářské práce byla využita kniha *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR* od profesora Hampla a kolektivu (1987). Tato kniha byla inspirací pro tuto bakalářskou práci hlavně pro využití metod, ale také k využití její terminologie. Dále byl využit od profesora Hampla odborný článek *Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciací (2000)*. Tento odborný článek byl především využit jako přiblížení Karlovarského kraje.

Dále byla použita kniha *I tudy kráčely dějiny: Z historie zaniklých a těžbou uhlí vážně zasažených míst Sokolovského revíru* od V. Prokopa (2001). Ta byla využita hlavně pro lepší poznání Města Sokolov a jeho okolí, ale také pro lepší v orientaci zaniklých obcí na Sokolovsku.

Pro poznání Okresu Karlovy Vary, ale hlavně Doupovských hor byla využita kniha *Zaniklé obce Doupovska II.: v bývalých okresech Karlovy Vary a Žlutice*. Od Z. Binterové (2004). Tato kniha dopomohla k rozpoznání zaniklých obcí v Doupovských horách.

Pro poznání okresu Cheb a zaniklých obcí, osad a samot, byla využita kniha *Zmizelé Chebsko: zničené obce a osady okresu Cheb po roce 1945* od J. Boháče (2007).

Pro ujasnění terminologie byly využity knihy především *Úvod do demografie* (Roubíček,1997), *Základy demografie* (Z. Pavlík a kol.,1986) a *Lidská Sídla, jejich typy a rozmístění ve světě* (Votrubec,1980).

K praktické části byla využita bakalářská práce *Dosídlování Sokolovska 1945-1948* (P. Dohnal, 2007). Ta především přiblížila dopady odsunu německého obyvatelstva a zákony, díky kterým odsun vznikl. Kniha *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce* (F. Čapek a kol.,2005). Tato kniha byla zaměřena na celou ČR a z knihy byly čerpány hlavně právní předpoklady pro odsun.

4 METODIKA

Pro první krok výzkumu bylo důležité nastudovat důležité pojmy a metody, které budou zapotřebí v této bakalářské práci. Jednalo se především o pojmy ohledně struktury osídlení. Dalším důležitým krokem byl sběr dat a jejich utřídění. Nejvíce dat bylo využito z Českého statistického úřadu, kde byl především využit Historický lexikon obcí České republiky 1869 až 2005 (2006). Dále byla využita Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2002 až 2011 (2012) a Statistický lexikon obcí 2001 (2005).

Dále jsou využity internetové stránky zanikléobce.cz pro získání informací osídlení před druhou světovou válkou a její dopady.

Území Karlovarského kraje bylo vymezeno hranicemi, kdy pro podrobnější členění byly využity hranice okresů, hranice správních obvodů obcí s rozšířenou působností a hranice jednotlivých obcí. Na tomto území byla sledována změna počtu obyvatel v kraji, změna počtu obyvatel ve správním obvodu obce s rozšířenou působností a změna počtu obyvatel ve vybraných obcích. Veškerá data byla zpracována v programu MS Excel 2007. Pro vyhodnocení změn počtu obyvatel bylo využito podílu obyvatelstva žijících ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v rocích, kdy probíhalo sčítání lidí, domů a bytů od roku 1930. Jako vyhodnocení těchto dat jsem využil porovnání podílu mezi jednotlivými správními oblastmi obcí s rozšířenou působností. Tento podíl byl také využit také v obcích s rozšířenou působností.

Dalším ukazatelem osídlení je hustota obyvatelstva. Ta nám ukazuje průměrnou míru osídlení v kraji v průběhu času. Pro přesnější výsledky byla hustota porovnávána mezi okresy, ale také mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností. Díky hustotě obyvatelstva můžeme porovnat míru osídlení před druhou světovou válkou, po odsunu německého obyvatelstva a následujícího doosídlování.

5 TERMINOLOGIE

Pod pojmem osídlení si musíme představit rozmístění trvalých sídel v daném regionu. Tyto sídla pak tvoří spojitý systém, který se dále rozděluje na sídla různých velikostí. Velký vliv na to mají geografické podmínky. V Karlovarském kraji to jsou především Krušné hory nebo řeka Ohře. Samotné osídlení je také koncentrické. Tím máme na mysli vesnice nebo města. Ale také může být disperzní. Mezi ně nejvíce řadíme samoty, ale také některé vesnice (Votrubec, 1980).

Sídlo je seskupení sídelních jednotek, ale i hospodářské objekty nebo dopravních zařízení do celku, které bývá urbanisticky odděleno od ostatních sídel. Pokud je sídlo osamostatněné, tak je to zpravidla samota. Sídla s více sídelními jednotkami dělíme na venkovská a městská. Sídelní lokalita by měla mít osídlených minimálně 10 obydlí nebo 30 trvale bydlících občanů. Dle P. Chalupy (1986) je sídlo každé obydlené místo, které má všechny příslušné doplňující plochy, které jsou bezprostředně funkčně spojeny s lidským obydlím. Těmi plochami mohou být dopravní plochy (silnice nebo parkoviště), dále pak zemědělské plochy (ty se nachází především u vesnického typu sídel) a v neposlední řadě výrobní plochy (nejčastěji u městského typu sídel). Sídlo je složitý geografický objekt, který musí utvářet kompaktní areál pro aktivity daného obyvatelstva, dále musí obyvatelstvu poskytovat podmínky pro život, či pro práci nebo také rekreaci. Také by se nemělo obejít bez obyvatelstva a samotné činnosti a také je potřeba vytvořit plochy, které tvoří sídlo (např. obydlí). Každé sídlo je tvořeno jednotlivou částí v systému a má specifickou sídelní strukturu. Tento sídelní systém je soubor několika sídel v dané oblasti. Ten je propojen mezisídelními vazbami a je hlavně tvořený sídly, které jsou různé funkce, typu a velikosti. Mezi sídly probíhají různé vztahy (například intenzita nebo hierarchie). (Chalupa, 1986)

5.1 Venkovská sídla

Vznik venkovského sídla byl ovlivněn mnoha faktory. Mezi ty nejdůležitější patří geografický (např. reliéf krajiny). Vývoj vesnického sídla byl pak ovlivněn především historickými faktory. V Karlovarském kraji měla velký vliv na vývoj vesnice druhá světová válka. Díky ní byla spousta vesnických sídel zbořena nebo byla úplně vysídlena. Díky geografickým faktorům jsou vesnická sídla od sebe odlišena např.

púdorysem nebo rozdílnou rozlohou. Mezi hlavní činitele patří krajinný ráz, výšková členitost a kvalita půd. V Karlovarském kraji můžeme sledovat poměrně nízkou lidnatost ve vyšších polohách Krušných hor a Doupovských hor (nízká lidnatost je zde ovlivněna také vojenským újezdem Hradiště). Vesnická sídla byla zakládána v Karlovarském kraji v blízkosti řek, v podhradí, ale hlavně v místech úrodné půdy. Někdy byly zakládány jako obchodní místa. Vesnice mají rozdílnou funkci, velikost, stupeň koncentrace sídelních jednotek a vnitřní uspořádání sídelních jednotek. Mohou být i samoty, osady nebo vísky, ale nejčastěji jsou to vesnice neboli vsi. Hlavním charakterem tohoto typu je poměrně homogenní zemědělské osídlení. Dnes mají vesnická sídla spíše funkci rekreační nebo obytnou (Votrubec, 1980).

Samota

Samota je nejmenší sídelní jednotkou. Většinou u samoty nalezneme pouze pár obytných domů a hospodářské budovy (např. mlýn). Bývají na odlehlých místech a bez dobrého napojení na komunikace. Proto jsou samoty často izolované a měly by plnit několik funkcí. Mezi funkce samoty patří například zemědělské, rekreační, obytné, výzkumné stanice a čerpací stanice. Větší samoty nazýváme vísky. Samoty a vísky tvoří rozptýlené osídlení. (Votrubec, 1986), (Roubíček, 1997)

Vesnice

Vesnice je nadefinována jako sídelní útvar střední velikosti, který obsahuje 20 – 250 budov. Hlavní funkcí vesnice je zemědělství a lesnictví. Vesnice dělíme na malé (do 150 obyvatel), střední (150 – 1 000 obyvatel) a na velké (nad 1 000 obyvatel). Dále je můžeme rozdělit podle jejich púdorysu. Ty rozdělujeme na řadové, návesní a hromadné (Votrubec, 1980).

Řadové vesnice jsou většinou kolem jedné silnice, ulice nebo vodního toku. Jednotlivá sídla k sobě těsně přiléhají. Řadové vesnice dále dělíme podle jejich polohy. Pokud jsou u silnice, tak ty nazýváme silniční. Ty jsou rozděleny na jednostranné a oboustranné. Pokud se vesnice nachází kolem ulice, tak je nazýváme ulicovky. Ty rozdělujeme (stejně jako u silničních) na jednostranné a oboustranné. Ty nalezneme často v místech těžby nebo u průmyslových závodů. Vesnice, které jsou kolem řeky nebo potoku nazýváme potoční a pořiční vesnice. Vznikají v blízkosti řek či potoků. Opět je dělíme na jednostranné a oboustranné.

Návesní vesnice mají návěs. Kolem ní se soustřeďuje hospodářský a společenský život. Obydlí nebo různé obchody jsou soustředěny kolem návsi. Návesní vesnice rozdělujeme na okrouhlice, dálnice a osady s protáhlou návší.

Okrouhlice je menší návěsní vesnice, ve které jsou jednotlivé sídelní jednotky, které jsou k sobě pevně spjaty. Návěs má okrouhlý tvar.

Oválnice se liší od okrouhlice pouze tvarem návsi. U tohoto typu má návěs tvar oválný.

Hromadná vesnice je často budovaná chaoticky. Dále se vyznačuje nepravidelným průběhem silnic a cest. Tento druh vesnic většinou vznikl růstem vísek.

Vesnice dělíme podle jejich funkce. Každé sídlo, ať už je to vesnického nebo městského typu, má funkci převyšující nad ostatními. Tato funkce byla hnacím motorem k jeho rozvoji a pomáhala ho utvářet. Podle podílu obyvatel zaměstnaných v určitém oboru, rozdělujeme vesnice na zemědělské, smíšené a silně urbanizované. Dále vesnice dělíme na monofunkční a polyfunkční. Dříve se v Česku nejvíce vyskytovali vesnice monofunkční. Nejčastěji s funkcí zemědělskou. Dnes se z většiny vesnic staly polyfunkční (Votrubec, 1980). Především v Karlovarském kraji, kde po druhé světové válce postupně vymizelo zemědělství. Nejvíce v SO ORP Kraslice. Lidé bydlí na vesnicích, ale za prací dojíždějí do města. V Karlovarském kraji převažují návěsní vesnice. Oblast kolem hranic s Německem je výjimkou. Celkově oblast není příliš osídlena díky odsunu německého obyvatelstva. Nejvíce byl zasažený Chebský okres. V kraji mají návěsní vesnice většinou tvar čtverce či obdélníku. Vesnice v okrese Karlovy Vary jsou často ovlivněny potokem. V Karlovarském kraji se také vyskytují vesnice ulicového a silničního typu. Zástavba těchto vesnic je poměrně různorodá. Mezery mezi jednotlivými objekty mohou být těsnější, pravidelné a volnější. V horských oblastech kraje jsou většinou samoty. V Podkrušnohoří stojí často řadové vesnice. Hromadný typ pak najdeme po celém kraji. Výjimkou je Kraslicko.

5.2 Městská sídla

Velká část obyvatel Karlovarského kraje je soustředěna do měst. Proto jsou města významnou součástí struktury osídlení. Samotná města je poměrně složité vymezit. Města můžeme charakterizovat podle: historického přístupu, obce, ve kterých byl po roku 1945 ustanovený Městský národní výbor, nebo to jsou obce, které získaly status města po roce 1990. Dále máme velikostní kritérium. Historická obce nemusí splňovat daná kritéria. Tento typ měst dostal městská privilegia od panovníka nebo byly povýšeny na město vládou. Tento typ se uplatňoval do konce první světové války tedy do roku 1918. Řídit se dle velikostního kritéria je taktéž poměrně složité. Je zde hned několik názorů. Jeden názor tvrdí, že obec by se měla stát městem, pokud má více jak 2 000 obyvatel. Další názor je, že obec by se měla stát městem, pokud v něm žije více jak 10 000 obyvatel (Andrle, 1978).

Podle Hrůzy (1977) je město jako stabilizovaný a geograficky vymezený sídelní útvar. Ve městě často vyskytuje funkce průmyslová a administrativní. Město má také rozvinutou obslužní síť, která slouží pro obyvatele. Dále uvádí, že město se vyznačuje větším počtem obyvatel, lidnatostí. Také většina obyvatel pracuje v průmyslu nebo ve službách.

V této bakalářské práci budeme pracovat především s velikostním kritériem, ale také s historickým. Historické privilegium se vztahuje především na málo lidnaté obce se statusem města. Tento druh obcí byl v historii význačný, ale svůj význam většinou ztratily po druhé světové válce (např. Přebuz).

Města můžeme třídit podle několika způsobů. Dříve se města často třídila dle půdorysů. Nejstarší města v Česku většinou nemají jádro s jednotným půdorysem. Tento půdorys nazýváme jako nepravidelný. Tyto města nejčastěji vznikala tak, že se ke starším sídlům připojila nová. Další druh měst jsou města založená města. Ty se vyznačují především tím, že od náměstí vybíhají ulice paprskovitě (město Cheb). Toto je zpravidla u starších měst. U mladších měst jsou domy seskupeny kolem náměstí ve tvaru čtyřúhelníku. Ulice se pak vybíhají od náměstí v pravém úhlu. Další způsob třídění měst je dle sociálně ekonomické funkce. Stejně jako u vesnic dělíme města na polyfunkční a monofunkční. Polyfunkční města mají většinou složité funkce. Monofunkční města mají specializované funkce. (Häufler, 1984)

Města nad 100 000 obyvatel jsou většinou polyfunkční (v ČR jsou tato města všechna polyfunkční). Nachází se v nich průmyslová střediska, služby, kvalitní infrastruktura, soudy nebo různé úřady). V Karlovarském kraji se nenachází žádné město, které by mělo nad 100 000 obyvatel. Další polyfunkční města jsou města, ve kterých žije 50 000 – 100 000 obyvatel. Mohou to být krajská města nebo oblastní střediska. V karlovarském kraji toho dosahují pouze Karlovy Vary. Další polyfunkční města jsou taková, kde žije 20 000 – 50 000 obyvatel. Často to bývají města okresní. V Karlovarském kraji jsou těmito městy Sokolov a Chodov (Votrubec, 1980).

Města, která jsou monofunkční, jsou rozdělena na dopravní, lázeňské, univerzitní, politická, poutní, obslužná, průmyslová a silně průmyslová. V Karlovarském kraji je velké zastoupení měst lázeňských. Mezi ně patří Františkovy Lázně, Mariánské Lázně, Lázně Kynžvart nebo Kyselka (Votrubec, 1980).

Dle Profesora L. Mištery (1985) dělíme města do kategorií podle počtu obyvatel. Největší jsou velkoměsta. Ty musejí dosahovat počtu obyvatel 100 000 a více. Dále jsou velká města. V nich žije 50 000 – 100 000 obyvatel. Další jsou střední města. To jsou města, ve kterých žije 20 000 – 50 000 obyvatel. Poslední skupinou jsou malá města, ve kterých žije pod 20 000 obyvatel.

„Dle právního vymezení se za město v ČR považuje taková sídelní struktura s minimálním počtem obyvatel čítajícím 3 000 osob, a ve kterém funkci obecního úřadu plní městský úřad“ (Hendrych, 2009).

Ale také by měla splňovat kritéria jako je náměstí, zpevněné silnice a chodníky, převažuje vícepodlažní nadzemní zástavba, všechny ulice a veřejná prostranství jsou pojmenovány, síť potřebných služeb (administrativní, školství, lékařství, svoz odpadů, kultura, bankovníctví a pošty atd.). Ovšem město nemusí plnit daná kritéria, pokud mu byl udělen titul města už v minulosti. Základními sídelními jednotkami v městských oblastech jsou urbanistické obvody. Ty na sebe navazují. Tyto urbanistické obvody rozlišujeme na průmyslové, rekreační, dopravní, obytné nebo obchodní. Hlavní hledisko při stanovení tohoto obvodu je, aby byly ty obvody co nejhomogennější. U obytných urbanistických obvodů, aby počet bylo kolem 5000 obyvatel. Dle počtu obyvatel je můžeme zařadit do kategorií: Malé město (5 001 - 30 000 obyvatel), středně velké město (30 001 – 100 000 obyvatel), velké město

(100 001 – 500 000 obyvatel) a velkoměsto (500 000 a více obyvatel). (VSSR.cz, 2005)

V České republice jsou také statutární města. Ty mají specifické postavení. Vznikly díky zákonu 410/92 sb. V Karlovarském kraji má status statutárního město pouze Karlovy Vary. Ty to města jsou výjimečný v tom, že funkci obecního úřadu zastává magistrát. Včele magistrátu je primátor.

Pokud se podíváme do Karlovarského kraje, tak zjistíme, že status města má ze 132 obcí pouze 37 obcí. V těchto 37 městech žije 81% obyvatel kraje. Pouze 7 měst má přes 10 000 obyvatel. Těmi jsou Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Aš, Chodov, Mariánské Lázně a Ostrov. V těchto městech žije 56% obyvatel kraje. (CRR, 2012)

6 VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ KARLOVARSKÉHO KRAJE OD ROKU 1930

Karlovarský kraj je nejzápadnějším krajem v Česku. Jeho rozloha činí 3 314,5 km². Na této rozloze žije 303 761 obyvatel (k roku 2001). Celkem se zde nachází 132 obcí a 508 částí. Hustota k roku 2001 byla 91,6 obyvatel/km². To znamená, že je pod průměrem České republiky (133 obyvatel/km²). Kraj je rozdělený na tři okresy (Cheb, Karlovy Vary a Sokolov) a na sedm správních oblastí obcí s rozšířenou působností (Aš, Cheb, Kraslice, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Ostrov a Sokolov). Největší okres je Karlovarsko (1 514,81 km²). To zabírá 45 % rozlohy celého kraje. Druhý největší okres je Chebsko (1 045,93 km²). Ten zabírá celkem 32 % plochy kraje. Nejmenší z nich je okres Sokolovsko (753,8 km²). Ten činí pouze 23 % kraje. Nejlidnatější okres je taktéž karlovarský (1 18 605 obyvatel). V tomto okresu žije 39 % obyvatel kraje. Druhý nejlidnatější je okres sokolovský (93 149 obyvatel). Zde žije 30,7 % obyvatel kraje. Nejméně lidnatý je okres chebský (92 007 obyvatel), ve kterém žije 30,3 % obyvatel. Na 1 km² připadá nejvíce obyvatel v okrese Sokolov. Na Sokolovsku je hustota 123,6 obyvatel/km². Dále je okres Cheb s hustotou 88 obyvatel/km². Nejmenší hustota je v karlovarském okrese, kde nedosahuje ani 80 obyvatel/km². V tomto okrese dosahuje pouze 78,3 obyvatel/km². Počet obyvatel se od třicátých let 20. století výrazně zmenšil. Hlavním důvodem byl odsun německého obyvatelstva po druhé světové válce. Na začátku třicátých let měl Karlovarský kraj 501 810 obyvatel (ovšem Němci zde tvořili až 90 %), Po odsunu a následném doosídlení Čechy, Slováky nebo Maďary, měl kraj pouze 244 924 obyvatel (k roku 1950). To znamená ztráta 256 886 obyvatel (51,2 % všech obyvatel kraje). Počet obyvatel při dalších sčítání rostl. Hlavní příčinou tohoto růstu obyvatel je migrace. Především se to dařilo velmi dobře v okrese Karlovy Vary (o 16 167 obyvatel), ve kterém největší nárůst obyvatel byl v SO ORP Ostrov. Dále okres Sokolov, který zaznamenával druhý největší přírůstek obyvatel (12 515 obyvatel). V těchto okresech se těžilo a to přilákalo více lidí. Naopak v okrese Cheb počet obyvatel příliš nevzrostl (o 3 638 obyvatel). V SO ORP Aš dokonce došlo k dalšímu poklesu obyvatel. Roku 1961 žilo v kraji celkem 277 244 obyvatel. To znamená nárůst obyvatel o 32 320 obyvatel (13% obyvatel kraje). Při dalším sčítání obyvatel roku 1970 se rychlost přírůstku obyvatel mírně zpomalila. Především v karlovarském okrese. V SO ORP Ostrov byl zaznamenán úbytek obyvatelstva. Největší přírůstek obyvatel byl opět

zaznamenán v okrese Sokolov (o 11 079 obyvatel). K tomuto roku žilo na území Karlovarského kraje 298 087 obyvatel. Počet obyvatel narostl o 20 843 lidí (7 % obyvatel kraje). Největší počet obyvatel od roku 1930 byl, zaznamenám v roce 1980. Tehdy žilo na území kraje 312 050 obyvatel. Šlo tedy o další nárůst obyvatel. Přesně o 13 963 obyvatel (4 % obyvatel kraje). Opět poklesl celkový nárůst. Největší nárůst byl opět zaznamenán v okrese Sokolov (o 5 155 obyvatel) a nejmenší v okrese Karlovy Vary (o 3 889 obyvatel. Po pádu komunismu klesl počet obyvatel v Karlovarském kraji na 299 074 obyvatel (v roce 1991). To znamená, že celkový úbytek obyvatelstva je o 12 976 lidí (úbytek o 4,2% obyvatel kraje). Úbytek byl v každém okrese kraje. Největší byl zaznamenán v okrese Karlovy Vary (o 6 654 obyvatel). Nejmenší v sokolovském okrese (o 2 821 obyvatel). Jedna z příčin tohoto úbytku je pád komunistického režimu a možnost odcestovat do zemí na západu, ale také migrace v rámci Československa. Dle Hampla (2000) byly příhraniční kraje ekonomicky na tom hůře a lidé se stěhovali do vnitrozemí za prací. K roku 2001 počet obyvatel vzrostl na 303 761 obyvatel. Šlo tedy o nárůst 4 687 obyvatel (nárůst o 1,5 % obyvatel). (ČSÚ, 2012), (příloha 15)

Hustota obyvatel v roce 1930 byla na 151,4 obyvatel/km². Tedy oproti roku 2001 byla o 59,7 obyvatel/km² vyšší. V roce 1950 klesla až na 73,9 obyvatel/km². Při dalším sčítání obyvatel hustota vzrostla na 83,6 obyvatel/km². V roce 1970 hustota stále rostla na 90 obyvatel/km². K roku 1980 byla hustota nejvyšší za posledních 50 let. V této době žilo 94,1 obyvatel/km². V roce 1991 klesla hustota na 90,2 obyvatel/km². K roku 2001 hustota obyvatelstva se příliš nezměnila a stoupla na 91,6 (obyvatel/km²). Největší je v obcích Cheb, Kraslice, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov a v obcích, kteří leží v jejich blízkosti. Vysokou hustotu mají obce Aš, Ostrov, Kynšperk n. O. a Habartov, které nejsou přímo napojeny na obce zmíněné výše. V těchto obcích dosahuje hustota obyvatelstva 80 obyvatel/km² a více. Nejmenší hustota v rámci městského prostoru je v obcích Teplá, Březová, Toužim, Hory a Děpoltovice. V těchto obcích je hustota pod 20 obyv./km². Nejnižší hustota obyvatelstva je především ve venkovském prostoru. Na těchto místech je hustota obyvatelstva nejčastěji do 49,9 obyvatel/km². Výjimečně hustota obyvatelstva dosahuje až 80 obyvatel/km². Především v SO ORP Sokolov a Karlovy Vary. (viz příloha 17,18)

Dle dat z tabulky 1 vidíme, že dnes žije nejvíce obyvatel kraje ve správním obvodu s rozšířenou působností Karlovy Vary (29,58 % obyvatel kraje). Mezi lety 1930 – 2001 žilo v tomto SO ORP vždy největší procento lidí. Největší procento lidí bylo zaznamenáno v roce 1950, kdy na území SO ORP Karlovy Vary žilo 33,53 % obyvatel z celého kraje. Nejméně tomu je právě v roce 2001. Dnes žije nejméně lidí z kraje v SO ORP Kraslice. Pouze 4,62 % obyvatel. Před druhou světovou válkou žilo v tomto regionu 9,05 % obyvatel kraje. Tehdy byly čtvrtý největší v kraji. Po druhé světové válce byl proveden odsun německého obyvatelstva. Zde můžeme vidět největší ztrátu obyvatel v kraji. Během těchto 20 let klesl podíl obyvatelstva SO ORP Kraslice v kraji na pouhých 5,32 %. Tím se stal nejméně osídleným v kraji. V roce 1961 klesl podíl obyvatelstva na 5,05 %, přestože SO ORP Kraslice zaznamenaly nárůst obyvatel o 967 obyvatel. V roce 1970 podíl obyvatelstva v kraji mírně vzrostl na 5,15 %. Nicméně v nadcházejícím sčítání obyvatelstva v roce 1980 klesl podíl obyvatelstva na 4,7 %. Celkově na Kraslicku ubylo 677 obyvatel. V roce 1991 klesl podíl obyvatelstva na 4,63 %. Podobný průběh měla SO ORP Aš, která v roce 1930 měla podíl na obyvatelstvu Karlovarského kraje 9 %. Na rozdíl od SO ORP Kraslice neztratilo Ašsko tolik obyvatel a jejich podíl obyvatel v roce 1950 klesl na 7,45 %. V následujícím sčítání obyvatelstva klesl podíl obyvatel na 5,82 %. Jako jediné SO ORP klesl počet obyvatel v tomto období o 2 101. Do roku 2001 se podíl na obyvatelstvu kraje, v SO ORP Aš ustálil na 5,6 %. Tyto tři správní obvody s rozšířenou působností ztrácely podíl na obyvatelstvu kraje. Největší nárůst mělo SO ORP Sokolov, ve kterém v roce 1930 žilo 20,02 % obyvatel kraje. Nicméně díky těžbě hnědého uhlí se SO ORP Sokolov stalo velmi atraktivní pro nové přistěhovalce. V roce 1950 Sokolovsko tvořilo už 21,91% obyvatel kraje. K roku 1961 byl nárůst obyvatel o 11 548 a to se promítlo do celkového podílu na obyvatelstvu kraje. Podíl vzrostl na 23,52 %. Za dalších deset let vzrostl podíl obyvatelstva na 25,14 %. V roce 1991 zaznamenal nejvyšší hodnoty a to 26,33 %. Začátkem nového století podíl na obyvatelstvu kraje mírně klesl na 26,04 % obyvatel. SO ORP Ostrov byl taktéž pro lidi atraktivním regionem. Taktéž zde probíhala těžba. Především v blízkosti měst Jáchymov a Ostrov. Před druhou světovou válkou byl podíl na obyvatelstvu kraje pouze 7,18 %. To bylo nejméně z celého kraje. Po druhé světové válce vzrostl podíl na 8,58 %. SO ORP Ostrov poskočil na čtvrtý nejvíce osídlený region. V následujícím sčítání obyvatelstva vzrostl podíl na 11,41 %, což byl největší zaznamenaný podíl obyvatelstva v tomto regionu. Dalších 40 let to už jen klesalo

na 9,46 % v roce 2001. Další rostoucí SO ORP je Cheb. O tomto regionu bychom mohli mluvit jako o celkem stabilním. Během období 1930 – 2001 vrostl podíl obyvatelstva z 15,91 % v roce 1930 na 16,48 % v roce 2001. Nejmenší hodnoty nabýval při sčítání obyvatel v roce 1961 a nejvyšší hodnoty dosahuje právě v roce 2001. Zajímavé je, že jeho podíl vzrostl mezi lety 1991 až 2001 o 1,4 %, kdy se jednalo o největší nárůst. Počet obyvatel vzrostl o 4 968 obyvatel. Podobně jako SO ORP Cheb je na tom také SO ORP Mariánské Lázně. Jejich podíl na obyvatelstvu kraje činil v roce 1930 7,69 %. Nicméně v roce 1961 zaznamenal naopak největší podíl za tento region a to 8,54 %. Následující sčítání klesl podíl na obyvatelstvu kraje na 8,08 % a do roku 2001 vzrostl podíl na 8,22 %. Můžeme tedy říci, že správní oblast obce s rozšířenou působností Mariánské lázně je poměrně stabilní.

Tab.1: Podíl na obyvatelstvu kraje (v %)

SO ORP	1930	1950	1960	1970	1980	1991	2001	2011
Aš	9	7,45	5,82	5,89	5,57	5,52	5,6	5,79
Cheb	15,91	15,2	14,04	14,72	15,28	15,08	16,48	16,86
Karlovy Vary	31,15	33,53	31,62	30,91	30,63	30,71	29,58	29,48
Kraslice	9,05	5,32	5,05	5,15	4,7	4,63	4,62	4,55
Mariánské Lázně	7,69	8,01	8,54	8,08	8,13	8,47	8,22	8,04
Ostrov	7,18	8,58	11,41	10,11	9,81	9,26	9,46	9,6
Sokolov	20,02	21,91	23,52	25,14	25,88	26,33	26,04	25,68

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

V roce 1961, kdy se kraj po válce stabilizoval, bylo při sčítání celkem 192 obcí s 562 sídly. Po roce 1974 se prosazovala radikální integrace venkovských sídel do větších celků, což mělo za následek snížení počtu obcí na 87 obcí s 505 sídly v roce 1980. Po roce 1989 se některá malá sídla, především vesnického typu, osamostatnila. To v roce 1990 vyústilo ke zvýšení celkového počtu na 124 obcí. Počet sídel se nezměnil. Tento trend pokračoval i nadále a v roce 2004 už bylo v kraji 132 obcí. Dokonce vznikala nová sídla, kterých bylo 516. K roku 2013 už neproběhla žádná změna a počet obcí i sídel zůstává stejný.

6.1 Vývoj struktury osídlení v Karlovarském kraji za období 1991 - 2003

Struktura osídlení Karlovarského kraje byla v historii poměrně proměnlivá. V období před pádem komunismu byl velký tlak na koncentraci obyvatel do měst. Po pádu komunismu se lidé opět vracejí do okolních vesnických sídel. Především největší nárůst zaznamenávají malé obce, které mají do 200 obyvatel. Dále se lidé často stěhují z měst nad 5 000 obyvatel do obcí mezi 1 000 – 4 999 obyvatel. V roce 1991 žilo v obcích nad 5 000 obyvatel 70% obyvatel a v roce 2003 už jen 67,7% obyvatel. To je pokles o 2,3%. V obcích s počtem obyvatel 1 000 – 4 999 žilo v roce 1991 18,4% obyvatel a v roce 2003 20,4% obyvatel. Také v roce 1991 bylo 26 obcí v tomto intervalu a v roce 2003 už 26 obcí. Tento nárůst byl na úkor obcí do 999 obyvatel. Obce do 999 obyvatel zaznamenaly mírný nárůst obyvatel z 11,6% obyvatel v roce 1991 na 11,9% obyvatel v roce 2003. Tady musíme brát taktéž ztrátu těch tří měst, které narostly a spadají do kategorie 1 000 – 4 999 obyvatel. Nejvíce lidí žijících v obcích do 999 obyvatel v roce 2003 je v SO ORP Ostrov s 15,5%, nicméně zde je pokles oproti roku 1991, kdy jich žilo v těchto obcích 16,4%. Takový pokles byl zapříčiněn tím, že obec Merklín přesáhla hranici 1000 obyvatel a spadá tedy do kategorie 1 000 – 4 999 obyvatel. Pokles menších obcí do 999 obyvatel zaznamenala i SO ORP Sokolov, ve které se mezi lety 1991 a 2003 rozšířily obce Lomnice a Vintířov a přesáhla hranici 1 000 obyvatel. Celkový pokles byl o 1,2%. Malý pokles zaznamenala i SO ORP Aš, kde mezi lety 1991 – 2003 ubylo o 0,3% obyvatel v obcích do 999 obyvatel. Největší nárůst obcí do 999 obyvatel měla SO ORP Kraslice, ve kterých v roce 1991 žilo 8,9% obyvatel a v roce 2003 11,2% obyvatel. Tedy nárůst o 2,3%. Další nárůsty v období mezi lety 1991 - 2003 zaznamenaly SO ORP Cheb, Karlovy Vary a Mariánské Lázně. SO ORP Karlovy Vary zaznamenalo nárůst o 1,5% , SO ORP Mariánské Lázně 1,4% a SO ORP Cheb o 0,5%. V Obcích od 1 000 – 4999 obyvatel proběhly pouze malé změny. Největší nárůst v období 1991 - 2003 byl v SO ORP Ostrov a Sokolov. V SO ORP Ostrov to bylo z 19,1% na 25,2% obyvatel a v SO ORP Sokolov z 16,1% na 19,8% obyvatel. Hlavní nárůst obyvatel v tomto intervalu zapříčinilo stěhování obyvatel do menších obcí do 999 obyvatel, které přesáhly tento interval a staly se z nich větší obce. V SO ORP Ostrov jde o jednu obec (Merklín) a v SO ORP Sokolov jde o dvě obce (Lomnice a Vintířov). V žádném SO ORP nebyl zaznamenán žádný pokles. V obcích

nad 5 000 obyvatel v rámci SO ORP byl zaznamenán nárůst jen SO ORP Aš. Ale pouze jen o 0,1%. Největší pokles v obcích nad 5 000 obyvatel byl v rámci SO ORP Ostrov z 64,6% na 59,3%. Hlavním důvodem je stěhování obyvatel do menších obcí. Nejvyšší podíl obyvatel, kteří žijí v obcích nad 5 000 obyvatel, jsou v OS ORP Cheb a to 76,4%. Nejméně v SO ORP Kraslice a to 51%.

Celkově v kraji žije 52% obyvatel v sídlech správního obvodu v roce 2003. Úplně nejvyšší procento obyvatel je ve SO ORP Aš, kde ve městě Aš žije 74% obyvatel. Nejméně je to v SO ORP Sokolov, kde v sídle správního obvodu žije 31% obyvatel. Nejvíce obyvatel, kteří žijí v ostatních městech správního obvodu je v rámci SO ORP Sokolov. V těchto městech žije 50% všech obyvatel. Nejméně je to pak v SO ORP Ostrov, kde v ostatních městech žije pouze 10% obyvatel. V SO ORP Ostrov žije nejvíce lidí na vesnicích z celého kraje a to 30%. Nejméně je to SO ORP Cheb, kde ve vesnicích žije pouze 11% obyvatel. Nejvyšší počet obyvatel v průměru připadá na obce v SO ORP Aš a to 3 455 obyvatel a nejmenší průměr obyvatel na obci je v SO ORP Kraslice, kde na obci připadá pouze 1 756 obyvatel. Průměr celého Karlovarského kraje je 2 035 obyvatel na obec. V SO ORP Kraslice jsou v průměru největší obce, co se týče výměry (33,1 km²). S průměrnou výměrou 16,3 km² na obci v SO ORP Sokolov řadí tyto obce na nejmenší v rámci kraje. V celém kraji je průměrná výměra obce 25,1 km². Nejvíce částí obce v průměru je v SO ORP Cheb s 5,1 a nejméně je to v SO ORP Sokolov s 2,4. (viz příloha 1), (ČSÚ, 2012)

Tab. 2: 10 nejlidnatějších měst v Karlovarském kraji v rocích 1930 a 2001

1930		2001	
Město	p. obyv.	město	p. obyv.
Karlovy Vary	63 506	Karlovy Vary	53 358
Cheb	37 599	Cheb	32 893
Aš	28 916	Sokolov	28 081
Kraslice	22 310	Ostrov	17 451
Nejdek	14 883	Mariánské Lázně	14 741
Hradiště	14 498	Chodov	14 687
Sokolov	12 467	Aš	12 584
Mariánské Lázně	11 794	Nejdek	8 600
Nové Sedlo	8 004	Kraslice	7 273
Chodov	7 849	Horní Slavkov	5 972

Zdroj: Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

7 VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ V OKRESE CHEB OD ROKU 1930

Nejzápadnější okres v České republice. Hlavní sídlo okresu je město Cheb. Pod tento okres patří správní oblasti obce s rozšířenou působností Aš, Cheb a Mariánské Lázně. Okres v této podobě vznikl v roce 1960, kdy došlo ke spojení právě těchto oblastí (tehdy to byly samostatné okresy). Celková rozloha tohoto okresu činí 932,75 km². Na tomto území žije 92 007 obyvatel (2001). To činí 30 % všech obyvatel žijících na území kraje. Celková hustota okresu je 88 obyvatel/km². Nejvyšší hustota obyvatel je na území města Cheb, Františkovy Lázně, Aš a Mariánské Lázně. U těchto měst je hustota větší jak 200 obyvatel/km². Nejméně je osídlena oblast Slavkovského a Českého lesa, kde hustota je kolem 5 obyvatel/km². Je to především v katastru obcí Prameny a Stará Voda. Celý okres prošel velkými změnami po druhé světové válce. V roce 1930 žilo v okrese 163 316 obyvatel. Po vysídlení německého obyvatelstva a následným dosídlením Čechy a Slováci žilo v okrese v roce 1950 pouze 75 098 obyvatel. Spousta obcí zaniklo (především v hraničním pásu). Důvodů k zániku bylo několik. Mezi hlavní patřily politické, ale také i ekonomické důvody a špatné dopravní spojení. V roce 1960 bylo v okrese Cheb 54 obcí a 194 částí. Ty se postupně přičleňovaly k větším obcím. V roce 1980 klesl počet obcí na 21. Tyto obce byly většinou spojeny s městy, která byla od nich až desítky kilometrů. Katastry měst mnohdy byly poměrně nehomogenní, kdy se vyskytovala na území daného města sídla zemědělského typu, ale i sídla městského typu. Po pádu komunismu se opět několik obcí dokázalo osamostatnit. V roce 1991 počet obcí stoupl na 37. Rok na to vznikly obce Poustka a Velký luh. Dnes je v okrese Cheb 40 obcí a 183 částí. Na obci je průměrný počet částí 4,58. Průměrný počet obyvatel na obci byl 2 300 obyvatel (v roce 2001). Nadprůměrný počet obyvatel mají obce Aš, Cheb, Františkovy Lázně, Luby, Mariánské Lázně a Teplá. V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obec 3 024 obyvatel. V roce 1950 klesl průměrný počet obyvatel na obec na 1 391. Z těchto 40 obcí je 10 měst. Těmi jsou Aš, Cheb, Františkovy Lázně, Hranice, Luby, Lázně Kynžvart, Mariánské Lázně, Plesná, Skalná a Teplá. Nejvíce částí obce je v katastrálním území obce Teplá (24), pak Cheb (19), Třebeň (10) a Aš (9). Nejlidnatější obcí v okrese je Cheb, ve kterém žije 32 893 obyvatel (k roku 2001). To činí 35,75 % obyvatelstva z celého okresu. V roce 1930 byl podíl na obyvatelstvu okresu obce Cheb 23 %. Po 2. Světové válce podíl vzrostl na 27 %. Ve velikostní skupině obcí 10 000 – 19 999 obyvatel jsou

pouze obce Aš a Mariánské Lázně. Podíl na obyvatelstvu těchto měst je 29,7 %. Do obcí, ve velikostní skupině méně než 200 obyvatel patří 10 obcí. Ovšem celkový podíl na obyvatelstvu okresu je 1,5 %. Ve městech žije celkově 78 596 obyvatel. To činí 85 % všech obyvatel žijících na území okresu. Ve třech největších obcích (Aš, Cheb a Mariánské Lázně) žilo 65,4 % všech obyvatel z celého okresu. (viz příloha 12,13,15), (ČSÚ, 2012)

Hierarchie sídel (L.Mištěra,1993)

Dle velikosti území, infrastruktury, zaměstnanosti, počtu obyvatel a několika dalších kritérií jsou sídla v chebském okrese rozděleny do kategorií: lázeňská města nadregionálního významu, regionálního střediska, regionální středisko s nižší funkcí a středisko místního významu. Mezi Lázeňská města patří především Mariánské Lázně, Lázně Kynžvart a Františkovy Lázně. Do regionálního střediska patří centrum okresu, město Cheb. Regionální středisko s nižší funkcí je obec s rozšířenou působností Aš. Do středisek místního významu patří města Házlov, Hranice, Luby, Plesná, Skalná a Teplá. Ostatní sídla jsou nestředisková.

7.1 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Aš od roku 1930

SO ORP Aš patří do okresu Cheb a leží na úplném západě České republiky. V Karlovarském kraji je SO ORP Aš nejmenší s rozlohou 143,75 km². V roce 2001 žilo na území správní obce s rozšířenou působností 17 006 obyvatel. Stímtó počtem obyvatel je šesté nejlidnatější SO ORP v Karlovarském kraji. Hustota obyvatel je 118,3 obyvatel/km². Na území SO ORP Aš je 5 obcí (nejméně z celého kraje). Pod ně spadá dalších 22 částí. Stejně jako v SO ORP Kraslice, tak i u Ašska byl devastující odsun německého obyvatelstva a následné nedostačující osídlení Čechy a Slováky. V roce 1930 žilo na území SO ORP Aš 45 156 obyvatel (podobně jako v SO ORP Kraslice, kde jich žilo ve stejném roce 45 392 obyvatel). Avšak v roce 1950 zde žilo pouze 18 248 obyvatel (v SO ORP Kraslice žilo ve stejném roce 13 036 obyvatel). Tyto dvě místa byla odsunem nejvíce zasažena a život se tam už nevrátil na stejnou úroveň. Hustota v roce 1930 činila 314,1 obyvatel/ km². To patřilo k nejvyšším v kraji. V roce 1950 už hustota obyvatel klesla na 126,9 obyvatel/ km². Během dalších jedenácti let obyvatelé z Ašska stále odcházeli, proto při dalším

sčítání lidu už jich zde žilo 16 147 obyvatel. Během dalších 40 let se obyvatelstvo příliš neměnilo a pohybuje se kolem 17 000. Nejvyšší počet obyvatel v průměru v Karlovarském kraji připadá na obce v SO ORP Aš a to 3 455 obyvatel, ovšem pouze obec Aš přesahuje tento průměr. Status města zde mají obce Aš a Hranice. (viz příloha 11,12), (ČSÚ, 2012)

V SO ORP Aš je jediné město nad 5 000 obyvatel a to centrum Aš. V roce 2001 žilo v Aši 12 584 obyvatel. To činí 74% obyvatel žijících na území SO ORP Aš. Opět zde můžeme porovnávat s SO ORP Kraslice, kde hlavní obec má 50% obyvatel z celého území. Dalšími velkými obcemi, které měly v roce 2001 obyvatel mezi 1 000 – 4 999, jsou Házlov (1 595 obyvatel) a Hranice (2 266 obyvatel). Mezi 500 – 999 obyvatel je pouze jedna obec, do které se začali lidé stěhovat a tak od roku 2009 spadá do této kategorie. Tou obcí je Krásná. Nejmenší obcí v SO ORP Aš je Podhradí, ve kterém žilo v roce 2001 166 obyvatel. Spadá tedy do kategorie do 199 obyvatel. (viz příloha 4), (ČSÚ, 2012)

Hlavní obcí SO ORP je tedy Aš, která je největší obcí. Žije zde 12 584 obyvatel. V roce 1930 žilo v Aši 28 916. V roce 1950 žilo v Aši 12 484 obyvatel. Aš tedy přišla o 16 432 obyvatel. Tento počet obyvatel se za posledních 50 let příliš neměnil a pohybuje se kolem 12 000 obyvatel. Pod Aš spadá 8 sídel. Těmi jsou Dolní paseky, Doubrava, Horní paseky, Kopaniny, Mokřiny, Nebesa, Nový Žďár a Verněřov. V těchto částech žije dohromady 952 obyvatel. Nejlidnatější jsou Mokřiny, které měly 530 obyvatel (k roku 2001). Nejmenší byla Nebesa, kde žilo 13 obyvatel (k roku 2001). Druhou největší obcí je Hranice, ve které žilo 2 266 obyvatel (k roku 2001). V roce 1930 žilo v Hranici 6 922 obyvatel a po druhé světové válce už jen 3 160 obyvatel. Pod hranici spadají 3 další části obce (Pastviny, Studánky, Trojmezí). Nejmenší je Trojmezí, ve kterém žije 32 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

V dalších obcích SO ORP Aš byl zaznamenán velký úbytek obyvatelstva. Především díky odsunu německého obyvatelstva. V roce 1930 žilo v SO ORP Aš (bez obce Aš) 16 240 obyvatel. To je 35 % obyvatelstva z celého území správní obce s rozšířenou působností. V roce 1950 to bylo 5 764 obyvatel. To činí 31 % obyvatelstva z celého území SO ORP Aš. K roku 2001 to už je pouze 25% obyvatelstva.

7.2 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Cheb od roku 1930

SO ORP Cheb patří do chebského okresu a je i hlavním centrem celého okresu. Rozlohou 496,88 km² to je největší SO ORP v Chebském okrese a druhý největší v celém Karlovarském kraji. V roce 2001 žilo ve 21 obcích 50 066 obyvatel (3. Nejlidnatější v kraji). Hustota činí 100,8 obyvatel/km² (3. Největší v kraji). V SO ORP Cheb před válkou podobně jako SO ORP převládalo německé obyvatelstvo (přes 90%). Proto počet obyvatel klesl ze 79 849 v roce 1930 na 37 234 v roce 1950. Hustota obyvatel v roce 1930 činila 160,7 obyvatel/km² a v roce 1950 klesla na 74,9 obyvatel/km². V dalších letech se SO ORP začalo pomalu zalidňovat. Největší nárůst obyvatelstva byl zaznamenán mezi lety 1961 a 1970, kdy v roce 1961 žilo v SO ORP Cheb 38 937 obyvatel a v roce 1970 vzrostl počet obyvatel na 43 876. (viz příloha 11,12), (ČSÚ, 2012)

V SO ORP Cheb je nejvíce obcí z celého Chebského okresu (21 obcí). Pod těchto 21 obcí spadá dalších 105 částí. Průměr na obci je 5 částí (nejvíce z celého kraje). Z těch 21 obcí má status města Cheb, Luby, Plesná, Skalná a Františkovy Lázně. Průměrný počet obyvatel na obci je v SO ORP Cheb 2 384,1 (3. nejlepší v kraji). V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obci 3 802,3 (4. největší v kraji). Nejlidnatějším městem je Cheb (32 893 obyvatel). Jako jediný spadá do kategorie obcí s 20 000 – 49 999 obyvateli. Dalším velkým centrem, který spadá do kategorie obcí s 5 000 – 19 999 obyvateli, jsou Františkovy Lázně (5 261 obyvatel). Mezi obce s 1 000 – 4 999 obyvateli patří Dolní Žandov (1 187 obyvatel), Luby (2 478 obyvatel), Plesná (1 982 obyvatel) a Skalná (1 670 obyvatel). Do kategorie obcí s 500 – 999 obyvateli patří Nový Kostel (538 obyvatel), Libá (577 obyvatel) a Lipová (562 obyvatel). Mezi malé obce s 200 – 499 obyvateli řadíme Třebeň (347 obyvatel), Křížovatka (266 obyvatel), Milhostov (322 obyvatel), Milíkov (213 obyvatel), Nebanice (311 obyvatel) a Okrouhlá (234 obyvatel). Mezi nejmenší obce s počtem obyvatel do 199 patří Velký Luh (126 obyvatel), Odrava (198 obyvatel), Tuřany (109 obyvatel), Vojtanov (192 obyvatel), pomezí nad Ohří (74 obyvatel) a Poustka (117 obyvatel). Nejméně lidnatou obcí je Pomezí nad Ohří, kde žije 74 obyvatel. (viz příloha 5), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Ve městě Cheb žilo v roce 2001 32 893 obyvatel. To činí 65,7% všech obyvatel žijící na území SO ORP Cheb. Město Cheb je druhé nejvíce lidnaté město

v Karlovarském kraji. Pod město spadá 18 sídel. Těmi jsou Bříza, Cetnov, Dolní Dvory, Dřenice, Háje, Dolní Dvory, Hradiště, Hrozňatov, Chvoječná, Jindřichov, Klest, Loužek, Pelhřimov, Podhoří, Podhrad, Skalka, Tršnice a Střížkov. Nejlidnatější z nich jsou Háje, ve kterých žije 862 obyvatel. Nejméně pak Skalka se 14 obyvateli. Dohromady žije v těchto částech 2378 obyvatel. V roce 1930 žilo v Chebu 37 599 obyvatel. Roku 1950 klesl počet obyvatel na 20 178. Největší nárůst obyvatel byl zaznamenán mezi lety 1970 a 1980, kdy počet obyvatel vzrostl o 4 236 obyvatel. Druhým nejlidnatějším městem v SO ORP jsou Františkovy Lázně, ve kterých žilo v roce 2001 5 621 obyvatel. Pod Františkovy Lázně patří 7 sídel, z nichž jsou nejlidnatější Horní Lomany s 827 obyvateli. Nejméně lidí žije v Dlouhých mostech (22 obyvatel). Počet obyvatel se ve Františkových Lázních příliš nezměnil od roku 1930, kdy žilo ve městě 6 497 obyvatel. Při sčítání obyvatel v roce 1950 klesl počet obyvatel na 3 335 obyvatel, ale během dalších 50ti let počet obyvatel stále rostl (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

7.3 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Mariánské lázně od roku 1930

SO ORP Mariánské Lázně patří do chebského okresu. Rozloha celého území je 405,28 km². V rámci celého Karlovarského kraje to je 4. Největší SO ORP. Na této rozloze žije 24 935 obyvatel k roku 2001). SO ORP Mariánské Lázně je pátou nejlidnatější SO ORP v kraji. Hustota je zde druhá nejmenší z celého kraje. Činí 61,5 obyvatel/km². SO ORP Mariánské Lázně byly společně s SO ORP Ostrov nejméně zasažené odsunem německého obyvatelstva. V roce 1930 žilo v SO ORP Mariánské Lázně 38 606 obyvatel (hustota obyvatelstva činila 95,3 obyvatel/km²). Roku 1950, po znovu osídlení regionu, žilo SO ORP 19 616 obyvatel (hustota 48,4 obyvatel/km²). (viz příloha 13), (ČSÚ, 2012)

V SO ORP Mariánské Lázně je 14 obcí s 56 částmi. Průměr na jednu obec jsou 4 části. Z těch 14 obcí má status města obec Mariánské Lázně, Teplá a Lázně Kynžvart. Průměrný počet obyvatel na obci je 1 781,1 (6. největší v kraji). Roku 1930 byl průměrný počet obyvatel na obci 2 757,6 (6. největší v kraji). Pouze obec Mariánské Lázně (14 741 obyvatel) spadá do kategorie měst od 5 000 – 19 999. Obce Teplá (3 101 obyvatel), Velká Hleďsebe (2 124 obyvatel) a Lázně Kynžvart (1 620 obyvatel) spadají do kategorie 1 000 – 4 999 obyvatel. Obce v kategorii od

500 – 999 obyvatel jsou Drmoul (751 obyvatel) a Tři sekery (714 obyvatel). Mezi obce od 200 – 499 obyvatel patří Stará Voda (444 obyvatel), Mnichov (339 obyvatel), Valy (305 obyvatel), Zádub - Zavišín (263 obyvatel) a Trstěnice (349 obyvatel). Do kategorie obcí do 199 obyvatel spadají Prameny (144 obyvatel), Ovesné Kladruby (121 obyvatel) a Vlkovice (127 obyvatel). Nejméně lidnatou obcí jsou Ovesné Kladruby, které měly v roce 2001 121 obyvatel. (viz příloha 10), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Hlavní obcí jsou nejlidnatější Mariánské Lázně. V roce 2001 v nich žilo 14 741 obyvatel. To činí 59% obyvatel ze všech obcí v tomto SO ORP. Mariánské Lázně jsou rozděleny na 6 částí. Těmi jsou Hamrníky, Chotěnov – Skláře, Kladská, Mariánské Lázně, Stanoviště a Ušovice. Nejlidnatější jsou Mariánské Lázně (6 602 obyvatel) a druhý nejlidnatější jsou Ušovice (5 802 obyvatel). Nejméně lidnatou částí jsou Stanoviště (52 obyvatel). Území dnešních Mariánských Lázní patřilo pod obec Ušovice. V roce 1930 žilo v Mariánských Lázních 11 794 obyvatel. K roku 1950 žilo v této obci 9 261 obyvatel. Při sčítání obyvatel v roce 1961 vzrostl počet obyvatel v Mariánských Lázních na 12 882 obyvatel. Nejvyššího počtu obyvatel dosáhly Mariánské Lázně v roce 1991, kdy ve městě žilo 15 382 obyvatel. V samotných Mariánských Lázních žilo 6 998 obyvatel. Druhá nejlidnatější obec v SO ORP Mariánské Lázně je Teplá. Ta je zároveň největší obcí o rozloze 113,23 km² a v celé České republice je 9. Největší obcí. Pod samotnou Teplou spadá dalších 23 částí. Největší z nich je Klášter, ve kterém žije 143 obyvatel (k roku 2001). V nejmenším sídle Bohuslav byl v roce 2001 přihlášen pouze jeden obyvatel a sídlo Nezdice bylo zcela opuštěné. Samotná Teplá měla v roce 2001 2255 obyvatel. Zbytek sídel spadající pod Teplou má dohromady 846 obyvatel. V roce 1930 obývalo Teplou 6 807 obyvatel. Roku 1950 žilo v Teplé a okolí 2 843 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

8 VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ V OKRESE KARLOVY VARY OD ROKU 1930

Okres Karlovy Vary se nachází v severní části Karlovarského kraje. Hlavní sídlo tohoto okresu jsou Karlovy Vary. Pod okres spadají dvě správní oblasti obcí

s rozšířenou působností a to Karlovy Vary a Ostrov. Rozloha okresu činí 1 514,81 km². Je největším okresem v Karlovarském kraji. Do tohoto okresu patří také vojenský újezd Hradiště, který zabírá z celkové rozlohy 331,61 km². V roce 2001 žilo v okrese Karlovy Vary 118 605 obyvatel (nejlidnatější v kraji). To činí 39% všech obyvatel žijících na území kraje. Hustota obyvatel je 78,3 obyvatel na km². V rámci okresu jsou zde velké rozdíly. Na území katastru obce Karlovy Vary je hustota 902 obyvatel na km². Druhé největší město v okrese je Ostrov, který má hustotu 346 obyvatel/ km². Naopak nejnižší hustotu obyvatel má vojenský újezd Hradiště, kde žije 600 obyvatel. Hustota zde nedosahuje ani 2 obyvatel/km². Nízké osídlení je také v oblastech Krušných hor. Především v katastru města Boží Dar, kde hustota je 4,5 obyvatel/km². Velmi nízkou hustotu obyvatel nalezneme i na Bochovsku, kde hustota je kolem 20 obyvatel/km². Koncentrace do velkých měst byla zapříčiněna hlavně díky ekonomickým podmínkám, ale také díky přírodním podmínkám. Kolem obcí Abertamy, Jáchymov, Nejedek, Horní Blatná a Ostrov je plno těžebních oblastí (hlavně uran, cín a stříbro). Ta zabraňovala růstu nových obcí, ale také to byly dobré pracovní příležitosti pro lidi. Ve třicátých letech 20. století žilo v okrese Karlovy Vary 192 352 obyvatel. Tehdy hustota obyvatel byla 127 obyvatel/km². Roku 1950 okres přišel téměř o 90 000 obyvatel. Celkově žilo na území okresu 103 131 obyvatel. Hustota tehdy činila pouze 68 obyvatel/km² (ČSÚ, 2012).

Dnes je na území okresu Karlovy Vary 54 obcí a 232 částí. V roce 1961 se na území okresu vyskytovalo 96 obcí s 253 částmi. V roce 1980 klesl počet obcí až na 35 a 252 částí. Tehdy byl velký nátlak na sjednocování obcí do jednoho většího celku. Po pádu komunismu se rozrostl okres o 15 obcí. Pouze 14 obcí má pouze jednu část. Na těch zbylých 40 obcí připadá 218 částí. To znamená, že průměr na obci je 5,45 částí. Průměrný počet obyvatel na obci je 2 196 obyvatel. V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obci 2 003 obyvatel. Pokles je především díky velkému počtu obcí, v tu dobu ještě samostatné. V nejlidnatější obci z celého okresu, tedy Karlovy Vary, žije 45 % obyvatel z celého okresu. Ve třicátých letech minulého století žilo v Karlových Varech 33 % obyvatel z celého okresu. Po vysídlení německého obyvatelstva a následném osídlení oblasti především Čechy a Slováky, žilo v Karlových Varech 40 % obyvatel z karlovarského okresu. V největších městech (Karlovy Vary a Ostrov) žilo v roce 2001 celkem 70 809 obyvatel. To je 59,7 % obyvatel okresu. Mezi obce se statusem města patří Bečov nad Teplou, Abertamy,

Hroznětín, Bochoř, Boží Dar, Horní Blatná, Chyše, Karlovy Vary, Jáchymov, Nejdek, Nová Role, Ostrov, Toužim a Žlutice. V těchto městech žije dohromady 99 960 obyvatel. To činí 84,3 % všech obyvatel žijících v tomto okrese. Z toho můžeme usuzovat, že je okres velmi silně urbanizovaný. (viz příloha 11,12,13,15), (ČSÚ, 2012)

Hierarchie sídel (L. Mištěra, 1993)

Dle velikosti území, infrastruktury, zaměstnanosti, počtu obyvatel a několika dalších kritérií jsou sídla v karlovarském okrese rozděleny do kategorií střediska nadregionálního významu, lázeňské místo, středisko s nižší regionální funkcí, střediska obvodního významu, střediska místního významu a menší středisko. Město Karlovy Vary patří do střediska nadregionálního významu, do kategorie lázeňského místa patří Jáchymov, středisko s nižší regionální funkcí je obec s rozšířenou působností Ostrov. Obvodní význam mají města Nejdek a Toužim, místní význam mají střediska Bečov nad Teplou, Bochoř, Nová Role a Žlutice. Pernink je menší středisko. Ostatní sídla jsou netředisková.

8.1 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Karlovy Vary od roku 1930

SO ORP Karlovy Vary je největší a nejdůležitější SO ORP v celém kraji. Je to centrum celého kraje s největším a nejlidnatějším městem Karlovy Vary. Rozloha celého SO ORP s největším a nejlidnatějším městem Karlovy Vary. Rozloha celého SO ORP Karlovy Vary je 1 196,38 km². SO ORP Karlovy Vary je největší SO ORP v kraji. Druhé největší je SO ORP Cheb, který má rozlohou 496,88 km² dvakrát tak menší jak SO ORP Karlovy Vary. Velkou část území zabírá téměř neosídlené území vojenský újezd Hradiště. Ten má rozlohu 331,61 km². Pokud bychom tento vojenský újezd nepočítali do rozlohy, tak by SO ORP Karlovy Vary byly stále největší s rozlohou 864,77 km². Na celém území SO ORP Karlovy Vary žije 89 859 obyvatel. Hustota obyvatelstva je 75,1 obyvatel/km². V rámci kraje to je 5. největší hustota. Bez vojenského újezdu Hradiště hustota stoupne na 103,2 obyvatel/km² (3. největší v kraji). Roku 1930 žilo v SO ORP Karlovy Vary 156 324 obyvatel. Po odsunu německého obyvatelstva znovu osídlení Čechy a Slováci počet obyvatel klesl na 82 120 roku 1950. Počet obyvatel vzrostl až na 95 573 obyvatel v roce 1980. Poté začal počet obyvatel klesat (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

V SO ORP Karlovy Vary je 40 obcí a dohromady mají 178 částí. Průměr na obci je 4,45 částí. Průměrný počet obyvatel na obci je 2 246 obyvatel. 8 obcí má status města (Karlovy Vary, Chyšě, Nejdek, Toužim, Žlutice, Bochov, Bečov nad Teplou a Nová Role) V SO ORP Karlovy Vary je jediné město, které má počet obyvatel větší jak 50 000 obyvatel a to Karlovy vary (53 358 obyvatel). Jedno město má počet obyvatel nad 5 000 a to Nejdek (8 600 obyvatel). Do kategorie obcí s počtem obyvatel v rozmezí od 1 000 – 4 999 patří Žlutice (2 869 obyvatel), Toužim (3798 obyvatel), Bečov nad Teplou (1002 obyvatel), Nová Role (4 048 obyvatel), Bochov (1 950 obyvatel), Sadov (1 010 obyvatel) a Dalovice (1812 obyvatel). Mezi obce s počtem obyvatel 500 – 999 patří Březová (547 obyvatel), Kyselka (687 obyvatel), Chyšě (586 obyvatel), Hradiště (600 obyvatel), Kolová (553 obyvatel), Otrovice (568 obyvatel), Otročin (538 obyvatel), Štědrá (571 obyvatel), Božičany (631 obyvatel), Pšov (608 obyvatel), Stružná (502 obyvatel), Útvina (547 obyvatel) a Vojkovice (567 obyvatel). Mezi malé obce s počtem obyvatel 200 – 499 patří Andělská hora (191 obyvatel), Číchalov (163 obyvatel), Hory (185 obyvatel), Chodov (109 obyvatel), Šemnice (488 obyvatel), Pila (422 obyvatel), Stanovice (489 obyvatel), Krásné Údolí (442 obyvatel) Valeč (367 obyvatel), Verušičky (350 obyvatel), Vysoká Pec (258 obyvatel), Vrbice (170 obyvatel), Jenišov (332 obyvatel), Mírová (224 obyvatel), Nové Hamry (280 obyvatel), Černava (223 obyvatel) a Děpoltovice (291 obyvatel). Mezi nejmenší obce patří Smolné Pece (91 obyvatel) a Teplička (74 obyvatel). (viz příloha 7), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Nejlidnatější obcí v celém kraji jsou Karlovy Vary. v roce 2001 zde žilo 53 358 obyvatel. To činí 59,4 % všech obyvatel žijících na území SO ORP Karlovy Vary. Pod Karlovy Vary spadá dalších 14 částí. Mezi ně patří Bohatice, Cihelny, Čankov, Doubí, Drahovice, Dvory, Hůlky, Olšová Vrata, Počerny, Rosníce, Rybáře, Sedlec, Stará Role a Tašovice. Největší z nich jsou Rybáře. V této části žije na 12 025 obyvatel. Největší nárůst obyvatel zaznamenala mezi lety 1980 a 1991. Této části města Karlovy Vary vzrostl počet obyvatel o 5 009. Tuto část obce můžeme považovat za centrum. Nejméně lidnatou částí obce jsou Cihelny se 41 obyvateli. Většina částí srostla přímo s městem. Proto v nich celkově žije 37 450 obyvatel. Karlovy Vary, bez jeho částí, mají 15 908 obyvatel. Roku 1930 žilo v Karlových Varech 63 506 obyvatel. Po druhé světové válce, roku 1950 počet obyvatel klesl na 41 136 obyvatel. O

největší počet obyvatel tehdy přišla část Rybáře, ve které žilo z 11 769 v roce 1930 obyvatel na 5 368 obyvatel v roce 1950. Roku 1961 stoupl počet obyvatel v Karlových Varech a všech jeho částí na 50 034 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

Druhou největší obcí v SO ORP Karlovy Vary je Nejdek. V něm žije 8 600 obyvatel (k roku 2001). K Nejdku patří dalších 9 částí a to Bernof, Fojtov, Lesík, Lužec, Oldřichov, Pozorka, Suchá, Tisová a Vysoká štola. Nejlidnatější z nich je Suchá, ve které žije 289 obyvatel. Nejméně obyvatel žije v Lužci (1 obyvatel). Celkově žije v těchto částích 1 050 obyvatel. Před válkou v roce 1930 žilo v obci Nejdek 14 883 obyvatel. V roce 1950 klesl počet obyvatel na 7 984. O dalších 50 let vzrostl počet obyvatel o 616 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

8.2 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Ostrov od roku 1930

SO ORP Ostrov patří do karlovarského okresu. Rozloha SO ORP Ostrov činí 318,43 km². To ho řadí na 5. Největší SO ORP v Karlovarském kraji. Na tomto území žilo v roce 2001 ve 14ti obcích 28 746 obyvatel (4. nejlidnatější v kraji). Hustota obyvatel je 90,3 obyvatel/km²(4. největší v kraji). V roce 1930 žilo v SO ORP Ostrov 36 028 obyvatel. Jako ostatní správní obce s rozšířenou působností, tak i ostrov byl zasažen odsunem německého obyvatelstva po druhé světové válce. Znovu osídlit Ostrov bylo nedostačující a tak i toto SO ORP přišlo o velkou část obyvatelstva. V roce 1950, tedy po ukončení osídlení Čechy a Slováci, žilo v SO ORP 21 011 obyvatel. Hustota obyvatelstva klesla z 113,1 obyvatel/km² v roce 1930 (6. Největší v kraji) na 66 obyvatel/km² v roce 1950 (5. Největší hustota v kraji). V SO ORP Ostrov je 6 obcí, které mají status města. Mezi ně patří obce Ostrov, Abertamy, Jáchymov, Hroznětín, Boží Dar a Horní Blatná (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

V SO ORP Ostrov je 14 obcí a ty mají 54 částí. Průměr na jednu obec je 3,9. Průměrný počet obyvatel na obci je 2 053,3 (5. největší v kraji). V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obci 2 573,4 (nejmenší v kraji). Hlavní obcí je Ostrov (17 451 obyvatel), který má jako jediný nad 5 000 obyvatel. Spadá tedy do kategorie obcí s obyvatelstvem v rozmezí 5 000 - 19 999. V kategorii obcí s obyvatelstvem

v rozmezí 1 000 – 4 999 jsou obce Abertamy (1197 obyvatel), Hroznětín (1 633 obyvatel), Jáchymov (2 830 obyvatel) a Merklín (1 102 obyvatel). Do kategorie obcí s počtem obyvatel 500 – 999 patří Pernink (904 obyvatel), Stráž nad Ohří (619 obyvatel) a Vojkovice (567 obyvatel). Mezi obce s počtem obyvatel v rozmezí 200 – 499 patří Horní Blatná (468 obyvatel), Potůčky (369 obyvatel), Hájek (392 obyvatel) a Velichov (492 obyvatel). Do nejméně lidnatých obcí do 200 obyvatel patří Boží Dar (170 obyvatel) a Krásný Les (169 obyvatel). V SO ORP Ostrov žije nejvíce lidí na vesnicích z celého kraje a to 30%. (viz příloha 8), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

V SO ORP Ostrov proběhla od roku 2001 změna velikosti obcí. V roce 2011 se zde nenachází ani jedna obec pod 200 obyvatel. V roce 2006 vzrostl počet obyvatel v Krásném Lese na 203 a v roce 2010 vzrostl počet obyvatel Božího Daru na 204. Horní Blatná roku 2006 přesáhl hranici 500 obyvatel a nyní žije v obci 843 obyvatel. V obci Hájek vzrostl počet obyvatel na 512 (k roku 2011) a v obci Velichov žije 555 obyvatel.

Hlavní obec SO ORP Ostrov je město Ostrov. K roku 2001 žilo ve městě 17 451 obyvatel. To činí 60,7% všech obyvatel žijících na území SO ORP Ostrov. Pod ostrov spadá 11 částí obce. Mezi ně patří Arnoldov, Dolní Žďár, Hanušov, Hluboký, Horní Žďár, Kfely, Květinová, Liticov, Maroltov, Moříčov a Vykmanov. Nejlidnatější z nich je Dolní Žďár s počtem obyvatel 195 a nejméně obyvatel žije v Liticově (2 obyvatel). Celkem žije v těchto sídlech 914 obyvatel. Město si prodělalo podobný vývoj jako město Sokolov. V okolí obou měst probíhala těžba (v Ostrově šlo o uran), a proto zde byla velká poptávka po pracovní síle. V roce 1930 žilo v Ostrově 5 135 obyvatel. V roce 1950 počet obyvatel lehce klesl, ale stále zde žilo 4 407 obyvatel. Největší nárůst obyvatel byl zaznamenán mezi lety 1950 až 1960. V roce 1960 už zde žilo 17 136 obyvatel. To rostlo až do roku 1980, kdy ve městě žilo 19 450 obyvatel. Druhým největším městem v SO ORP Ostrov je Jáchymov. V roce 2001 zde žilo 2 830 obyvatel. Pod Jáchymov patří další 4 sídla a to Mariánská, Nové Město, Suchá a Vršek. Největší z nich je Mariánská, kde žije 252 obyvatel. Nejmenší je Vršek se 4 obyvateli (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

9 VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ V OKRES SOKOLOV OD ROKU 1930

Okres Sokolov se nachází mezi okresem Cheb a okresem Karlovy Vary. Pod okres Sokolov spadají dvě správní oblasti s rozšířenou působností a to Kraslice a Sokolov. Jako jeho sousedé v kraji, tak i on vznikl v roce 1960. Je nejmenším okresem v kraji s rozlohou 753,81 km². V roce 2001 žilo na tomto území 93 149 obyvatel (srovnatelné s okresem Cheb, kde žilo 92 007 obyvatel). Na území SO ORP Kraslice žije pouze 14 039 obyvatel. To činí pouze 15% ze všech obyvatel v okrese. 85 % obyvatel okrese se nachází v SO ORP Sokolov, především v hlavním sídle okrese Sokolov. V roce 1930 žilo na území okrese Sokolov 145 847 obyvatel. Po vysídlení německého obyvatelstva a následném dosídlení především Čechy, Slováky, ale i jinými národnostmi, klesl počet obyvatel na 66 695 v roce 1950. Okresu pomohla především těžba uhlí, díky které lidé migrovali do tohoto okrese za prací. V roce 1961 narostl počet obyvatel na 79 210 obyvatel. Tedy o 12 515 obyvatel. Tento nárůst se týkal především Sokolova a blízkého okolí. Na Kraslicku byl nárůst pouze o 967 obyvatel. Další deset let počet obyvatel stále rapidně rostl na Sokolovsku a dosáhl hodnoty 90 289 obyvatel. Tedy nárůst o 11 079 obyvatel. Na Kraslicku byl nárůst opět pouze o 1 355 obyvatel. K roku 1980 se růst obyvatel zpomalil, přesto byl zaznamenaný nárůst o 5 155 obyvatel. Ovšem na Kraslicku se počet obyvatel v tomto období snížil o 677 obyvatel. V roce 1991 klesl počet obyvatel na 92 623 obyvatel. Hustota obyvatel je poměrně nevyrovnaná. Ačkoli jako celek se hustota obyvatel blíží k celostátnímu průměru (hustota ČR je 133 obyvatel/km² a hustota okrese Sokolov je 123,6 obyvatel/km²), tak SO ORP Kraslice má hustotu pouze 52,2 obyvatel/km². SO ORP Sokolov má hustotu obyvatel 161,7 obyvatel/km². Nejvíce je osídlena Sokolovská pánev, kde je soustředěn průmysl, ale hlavně těžba hnědého uhlí. V katastrálním území města Sokolov je hustota 1 134 obyvatel /km². Podobné je to pak na území města Chodov, kde hustota dosahuje 1 062 obyvatel/km². Město jako Habartov (258 obyvatel/km²) či obec Bukovany (593 obyvatel/km²) taktéž dosahují velké lidnatosti. Tyto obce se rozrostly především díky těžbě hnědého uhlí. V roce 1930 žilo v Habartově 4 872 obyvatel. K roku 2001 žilo v tomto městě 5 390 obyvatel. To znamená nárůst o 518 obyvatel. Nejvyšší počet obyvatel měl Habartov v roce 1970, kdy na území města žilo 6 701 obyvatel. Podobný nárůst měla obec Bukovany, ve které v roce 1930 žilo 1 612 obyvatel a

v roce 2001 zde žije 1 840 obyvatel. Tedy nárůst o 228 obyvatel. Největší počet obyvatel byl zaznamenán v roce 1980, kdy na území žilo 2083 obyvatel. V celém Karlovarském kraji byl ohromný pokles obyvatel. Většina obcí přišla o velkou část obyvatel (především pohraničí), ale obcím na Sokolovsku, které byly přímo napojené na těžbu, vzrostl počet. Bylo to především díky migraci obyvatel za prací, ale taky díky zbourání obcí, které překážely v těžbě. Jeden čas se uvažovalo i o zboření města Sokolov, ale díky jeho velikosti a poměrně velkému počtu obyvatel, kteří protestovali, bylo město zachráněno. V obcích na Kraslicku je hustota o poznání nižší. Samotné Kraslice mají hustotu 82 obyvatel/km². Obec Přebuz má hustotu 2,5 obyvatel/km². Lidnatost obce Šindelová dosahuje pouze 7 obyvatel/km². Obec Stříbrná má hustotu 12 obyvatel/km². Jindřichovice mají hustotu 11 obyvatel/km². Migrace za prací vedla k velké národnostní různorodosti obyvatel. Nejvíce obyvatel zde žije národnosti české (80 %), druhou největší národnostní menšinou jsou Slováci (9,8 %) a k německé národnosti se hlásí 4,6 % obyvatel. V roce 1930 se hlásilo k německé národnosti 96 % všech obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

Dnes je na území okresu Sokolov 38 obcí a 105 částí. Z toho pouze 8 obcí leží v SO ORP Kraslice a 30 v SO ORP Sokolov. Průměrný počet částí na obci je 4,2. Průměrný počet obyvatel na obec je 2 451 obyvatel. V šedesátých letech bylo v okrese 42 obcí. Začátkem sedmdesátých přibyla jedna. Ovšem v roce 1976 došlo ke slučování obcí, především horských a vysídlených obcí k městům. Po této integraci zaniklo 11 obcí. Nárůst obcí byl zaznamenán až po pádu komunismu, kdy vzniklo sedm nových obcí. 17 obcí z 38 jsou tvořeny pouze jednou částí. Nejvíce jich spadá pod město Kraslice (14), Kynšperk nad Ohří (8) a Březová (7). Nejvíce obyvatel žije v kategorii 200 – 499 obyvatel. Tam spadá dohromady 12 obcí. Ovšem v nich žijí pouze 4 % obyvatel okresu. V okresním městě Sokolov žije 27 % všech obyvatel žijících na území okresu. Pro srovnání v okresním městě Karlovy Vary žije 33% obyvatel a v okresním městě Cheb žije 35,75 % obyvatel. U okresního města Sokolov byl zajímavý vývoj v růstu počtu obyvatel. V roce 1930 žilo ve městě Sokolov 12 647 obyvatel (k roku 2001 žilo ve městě 25 081 obyvatel). To činí pouze 8 % obyvatel v okrese. Tehdy největším městem v okrese byly Kraslice, ve kterých žilo 22 310 obyvatel (15 % obyvatel v okrese). V roce 1950 ve městě Sokolov žilo 14,7 % obyvatel okresu (Nárůst 6,7 %). V Kraslicích došlo k poklesu na 5 %. Dle toho

můžeme usuzovat, že Kraslice byly daleko více postiženy druhou světovou válkou než Sokolov. Především pak odsunem. Dále vidíme menší koncentraci lidí do měst. V roce 1930 žilo ve dvou největších městech 23 % obyvatel. Dnes žije ve dvou největších městech 44 % obyvatel. Za dalších 40 let narostl počet obyvatel v Sokolově na 25 210 obyvatel. To činí 27,3 % obyvatel okresu. Zde vidíme jasnou koncentraci obyvatel do města Sokolov, kdy v roce 1930 žilo v Sokolově 8% obyvatel okresu av roce 2001 už 27 % obyvatel okresu. Ve třech nejlidnatějších městech (Sokolov, Chodov a Kraslice) žije 47 041 obyvatel. Celkově to tvoří 50,5 % všech obyvatel z okresu. V obcích se statusem města (Březová, Habartov, Horní Slavkov, Chodov, Loket, Kraslice, Krásno, Kynšperk nad Ohří, Nové Sedlo, Oloví, Přebuz, Rotava a Sokolov) žilo v roce 2001 78 260 obyvatel. To činí 84 % všech obyvatel žijících v okrese. To znamená, že okres Sokolov je silně urbanizovaný (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

Hierarchie sídel (L.Mištěra,1993)

Dle velikosti území, infrastruktury, zaměstnanosti, počtu obyvatel a několika dalších kritérií jsou sídla v sokolovském okrese rozděleny do kategorií regionálního střediska, regionálních středisek s nižší regionální funkcí, střediska obvodního významu a střediska místního významu. Regionálním střediskem je město Sokolov, regionální střediska s nižší regionální funkcí jsou města Chodov a Kraslice. Střediska obvodního významu jsou Horní Slavkov, Habartov a Kynšperk nad Ohří. Střediska místního významu jsou města Loket, Oloví a Rotava.

9.1 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Kraslice od roku 1930

Obec s rozšířenou působností Kraslice spadá do okresu Sokolov. SO ORP Kraslice patří k menším v celém Karlovarském kraji. K dnešnímu dni se na rozloze 264,62 km² (6. největší SO ORP v kraji) rozléhá pouze 8 obcí (s 29 částmi), ve kterých žije 13 805 obyvatel (nejméně z celého kraje). Hustota obyvatel je dnes na 52,2 obyvatel/km². V roce 1930 byla celkově tato oblast na vrcholu dle počtu obyvatel. Celkově zde žilo 45 397 obyvatel a hustota činila 171,6 obyvatel/km². Naopak po vysídlení Němců žilo v SO ORP Kraslice 13 036 obyvatel a hustota byla 49,3 obyvatel/km² (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

V SO ORP je jedno město nad 5 000 obyvatel a to Kraslice (6 833 obyvatel k roku 2001). V obcích v intervalu 1 000 - 4 999 obyvatel jsou Rotava (3 449 obyvatel) a Oloví (1 901 obyvatel). S počtem obyvatel mezi 200 – 499 jsou obce Šindelová (256 obyvatel), Stříbrná (432 obyvatel), Bublava (336 obyvatel) a Jindřichovice (386 obyvatel). Nejmenší obcí je Přebuz, kde žije pouze 73 obyvatel. Průměrný počet obyvatel na obec je 1 754,9 obyvatel. V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obec 5 674,6 (2. Největší v kraji). V SO ORP Kraslice jsou 4 obce se statutem města. Mezi ně patří Kraslice, Rotava, Oloví a Přebuz (Ten je nejméně lidnatým městem v celé České republice). (viz příloha 6), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Hlavní a největší obce SO ORP (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006) Kraslice jsou Kraslice, ve kterých žije 6 833 obyvatel (k roku 2001). To činí 50 % obyvatel z celého území Kraslicka. Druhou největší obcí je Rotava, ve které žije 3 465 obyvatel. Nejvíce částí obce spadá pod Kraslice. Pod tuto obec patří 14 dříve samostatných obcí. Z nich je dnes nejlidnatější Krásná, ve které žije pouze 104 obyvatel (k datu 1.1. 2001). 2 z těchto částí obce Kraslice jsou dnes neosídlená. A těmi jsou Hraničná a Černá. 7 obcí, která byla přidružena k obci Kraslice, ovšem v roce 2001 nedosahovala ani 20 trvalých obyvatel (mezi tyto části obce patří Valtěřov, Kámen, Kostelní, Sněžná, Počátky, Mlýnská a Liboc. Tyto bývalé obce dnes slouží spíše jako chatařské oblasti. Nejméně stálých usedlíků najdeme na Liboci a to pouze 2. V těchto čtrnácti částí obce žilo v roce 2001 dohromady 440 z celkových 7 273 obyvatel obce Kraslice (to činí 6% obyvatel žijících v obci na jeho části). V roce 1930 žilo v Kraslicích 13 524 obyvatel a v jeho částích (tehdy šlo o samostatné obce) 8 786 obyvatel. Ovšem z těchto 22 310 obyvatel bylo pouze 4 % Čechů. Po druhé světové válce a po odsunu Němců bylo zapotřebí opět osídlit kraj. Důležité bylo obnovit jak německé průmyslové podniky, tak i zemědělské. Na původní míru už se to nevrátilo a spousta podniků byla zavřena a zemědělské plochy se neobdělávaly. V roce 1950, kdy i končilo už osidlování kraje, tedy i Kraslicka, žilo v obci Kraslice 5 929 obyvatel a v okolních obcích 1454 obyvatel. (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

V dalších obcích SO ORP Kraslice to bylo obdobné. V těch žilo dohromady 20 087 obyvatel k roku 1930 a k roku 1950 už jen 5 653 obyvatel. Nejvíce obyvatel

ztratila obec Stříbrná, která měla před druhou světovou válkou 4 526 obyvatel a po následném dosídlení 762 obyvatel.

9.2 Vývoj struktury osídlení v SO ORP Sokolov od roku 1930

Rozloha samostatného SO ORP Sokolov je 489,19 km² (3. největší SO ORP v kraji). Na území SO ORP Sokolov žilo k roku 2001 79 110 obyvatel (v roce 2011 žilo v tomto SO ORP 77 936 obyvatel). V rámci kraje je to druhá nejlidnatější správní oblast obce s rozšířenou působností. V samotném centru okresu, ve městě Sokolov, žije 25 081 obyvatel (k roku 2001). Sokolov je také druhé nejlidnatější město v kraji. Celková hustota SO ORP Sokolov je 161,7 obyvatel/km² (k roku 2001). Pro srovnání s SO ORP Kraslice je hustota obyvatel až 3x tak větší (v SO ORP Kraslice je hustota 52,2 obyvatel/km²). V SO ORP Sokolov je největší počet obcí se statusem města z celého kraje. Status města mají obce Sokolov, Loket, Nové Sedlo, Kynšperk nad Ohří Chodov, Horní Slavkov, Habartov, Březová a Svatava. Průměrný počet obyvatel na obci je 2 637 obyvatel (2. největší v kraji). V roce 1930 byl průměrný počet obyvatel na obci 3 348,3 (5. největší v kraji). V rámci SO ORP Sokolov je 30 obcí, které mají dohromady 74 částí. Průměr na obci činí 2,4, což je nejméně z celého kraje. Hlavním důvodem, proč se na tomto území nachází tak málo dalších sídel, je těžba hnědého uhlí. Kvůli ní zaniklo 16 obcí a 3 části obce. Navíc krajina je zde velmi postižena těžbou, a proto zde nemohla proběhnout ani výstavba nových obcí. Po druhé světové válce vznikala nová sídliště především u obcí Sokolov, Březová, Habartov a Bukovany (ty se museli přesunout, aby obec nezankla). Krom zásahu těžbou bylo SO ORP Sokolov zasaženo také vysídlením německého obyvatelstva. Němci zde tvořili majoritu (až 90% tehdejšího obyvatelstva). Nicméně jejich odsun neprobíhal úplně podle představ. Díky nízkému zájmu kvalifikované síly na dosídlení, nemohly Němce poslat pryč. Proto v roce 1948 tu stále zůstávalo kolem 9 000 Němců. Hlavní problém byl nezáměr o zemědělská sídla, která pak převzaly těžební společnosti. V roce 1930 žilo na území SO ORP Sokolov 100 450 obyvatel. Po druhé světové válce roku 1950 žilo zde 53 659 obyvatel. To znamená, že SO ORP Sokolov přišlo o 47% obyvatelstva. Hustota se snížila z 205,3 obyvatel/km² v roce 1930 na 109,7 obyvatel/km² v roce 1950. Nicméně znovu osídlení zde probíhalo rychleji než na Kraslicku. Především díky těžbě. Během dalších 10 let už zde žilo 65 207 obyvatel. Nárůst obyvatel byl zaznamenán každé sčítání lidu až do

roku 1980, kdy zaznamenala vrcholu s 80 763 obyvateli (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

Z těch 30 obcí má pouze jedna víc jak 20 000 obyvatel. A tím je Sokolov s 25 081 obyvateli. Další čtyři obce mají více jak 5 000 obyvatel, ale zároveň méně jak 19 999 obyvatel. Těmi obcemi jsou Habartov (5 390 obyvatel), Horní Slavkov (5 972 obyvatel), Chodov (14 687 obyvatel) a Kynšperk nad Ohří (5 160 obyvatel). 8 obcí má počet obyvatel mezi 1 000 – 4 999 obyvateli a to Březová (2 781 obyvatel), Bukovany (1 840 obyvatel), Dolní Rychnov (1245 obyvatel), Loket (3 202 obyvatel), Nové Sedlo (2 639 obyvatel), Vintířov (1 067 obyvatel), Svatava (1 577 obyvatel) a Lomnice (1 093 obyvatel). 7 obcí má počet obyvatel mezi 500 – 999 obyvatel. Mezi ně patří Citice (855 obyvatel), Krajková (832 obyvatel), Královské Poříčí (710 obyvatel), Krásno (652 obyvatel), Libavské Údolí (589 obyvatel), Rovná (593 obyvatel) a Staré Sedlo (721 obyvatel). V rozmezí 200 – 499 obyvatel je 8 obcí. Těmi jsou Dasnice (353 obyvatel), Josefov (305 obyvatel), Dolní Nivy (271 obyvatel), Chlum Svaté Máří (298 obyvatel), Kacéřov (432 obyvatel), Nová Ves (256 obyvatel), Šabina (285 obyvatel) a Vřesová (341 obyvatel). a pouze 2 obce mají pod 200 obyvatel a to Tatrovice (134 obyvatel) a Těšovice (140 obyvatel). Nejmenší obcí jsou Tatrovice, kde bydlí 134 obyvatel. (viz příloha 9), (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Jak už bylo zmíněno, tak největším městem je Sokolov. K roku 2001 měl 25 081 obyvatel. Ovšem jeho vývoj od třicátých let minulého století byl rozdílný, jak u většiny obcí v okrese. Pro většinu obcí byl odsun německého obyvatelstva takovou ztrátou, že se už znovu neosídlily a některé dokonce zanikly. Ale Sokolov rostl. V roce 1930 žilo ve městě 12 647 obyvatel. V samotném Sokolově žilo 11 381 obyvatel. Tehdy nebyl Sokolov největším městem. Tím byly Kraslice, ve kterých žilo 13 524 obyvatel (i s jeho částmi to pak bylo 22 310 obyvatel). Jako každá obec v kraji tak i Sokolov po druhé světové válce ztratil na obyvatelstvu. V roce 1950 bydlelo v Sokolově 9 777 obyvatel (v samotném městě 8 977 obyvatel). Což pokud srovnáme s Kraslicemi, ve kterých žilo v roce 1950 pouze 5 929 obyvatel, zjistíme, že znovu osídlení Sokolova probíhalo daleko rychleji. Výhodou Sokolova byla právě ta těžba hnědého uhlí (na Kraslicku se taktéž těžilo, nicméně daleko méně a po roku 1945 se zde přestalo těžit). K tomu také napomáhala výstavba sídlišť. Do města se začali stěhovat nejen nově přistěhovalý, ale také starousedlíci, kteří se museli

vystěhovat ze svého bydliště kvůli těžbě hnědého uhlí. Roku 1960 žilo v Sokolově už 18 041 obyvatel (v samotném městě žilo 17 574 obyvatel). Během těchto deseti let se do Sokolova nastěhovalo přes 8 000 lidí. Těžba uhlí dosahovala až 15 milionů vytěženého uhlí (za druhé světové války se vytěžilo 5,5 milionů tun uhlí). V roce 1970 zůstává počet obyvatel přibližně stejný na 18 256 obyvatel. Další velký nárůst obyvatel byl zaznamenán roku 1980, kdy zde žilo 24 763 obyvatel. Tj. nárůst o 6 507 obyvatel. Další roky zde žije už přibližně stejně obyvatel a to kolem 25 000. Pod hranice obce Sokolov spadají další 3 části. Těmi jsou Hruškovice, Novina a Vítkov. V roce 2001 byl nejlidnatější Vítkov se 133 obyvateli. Ten je přímo napojen na město. Nejméně lidnaté sídlo je Novina, kde mají přihlášené trvalé bydliště pouze 4 lidi. (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006)

Druhé největší město v SO ORP je Chodov (a také v okrese). Jeho vývoj byl velmi podobný tomu sokolovskému. V roce 2001 měl 14 687 obyvatel. Od roku 1930 se toto město rychle osidlovalo. V roce 1930 mělo město 7 849 obyvatel (tehdy 4. největší město). V roce 1950 žilo v Chodově 3 786 obyvatel. Za dalších 30 let městu narostlo obyvatelstvo. V roce 1980 zde žilo už 14 704 obyvatel. Výhodou byla blízkost k Sokolovu a také k lomům. Zajímavý vývoj prodělala obec Nové Sedlo, která kvůli těžbě přišla o velkou část území. V roce 1930 byla s 8 004 obyvateli 3. největší obec. V roce 1950 žilo v této obci 4 561 obyvatel. A v roce 2001 žilo v Novém Sedle už jen 2 639 obyvatel. Obec přímo sousedí s těžebním lomem Jiří. Dalšími městy, které vydělaly na těžbě uhlí je hlavně Březová a Habartov. Ty měly to štěstí, že nestály na tak velkých ložiskách hnědého uhlí a staly se obcemi, kde měla být zahájena výstavba nových sídlišť. Březová zaznamenala největší nárůst v roce 1954, kdy se k Březové připojily malé vesnice Kamenice, Lobzy, Novina a Paseka. Později se do katastru Březové připojila Tisová. Největší rozmach města Březové nastal roku 1976. Ten rok se k Březové připojila vesnice Kostelní Bříza. Pod Kostelní Břizu patřili vesnice Arnoltov a Rudolec, které se také připojily. Městem se stala v roce 1960. K roku 2001 žije v Březové 2 781 obyvatel (Historický lexikon obcí ČR 1869 – 2005, 2006).

10 ZANIKLÉ OBCE A OSADY PO ROCE 1945

V Karlovarském kraji zaniklo v období od roku 1930 až do dnešního dne přes 100 obcí. V každém okrese kraje zaniklo mnoho vesnic. A v každém období byla

příčina odlišná. V poválečném období zaniklo nejvíce obcí, ale také různých samot. To se týkalo především v pásu hranic s Německem. Nenávist k německému obyvatelstvu byla tak veliká, že spousta obcí byla srovnána ze zemí. Někde je možné najít základy budov. Často zarostlé v lese. Zmínky o různých samotách je velmi složité dohledat. Další důvod zániku obcí probíhal v celém daném období. Je to těžba. Ta probíhala především na Sokolovsku, ale také v okolí měst Kraslice, Jáchymov a Ostrov. U těchto měst nebyla těžba tak ničující, jak na Sokolovsku. Těžba tam stále probíhá a je možné že se na seznam přidají další obce. Předposlední důvod zániku obce bylo vytvoření vojenského újezdu Hradiště (Binterová, 2004). Toto se týká pouze karlovarského okresu. Poslední důvod je absolutní vysídlení obcí. V dnešní době jde především pouze o části obce. Jelikož tyto obce nebyly srovnány ze zemí, je tu možnost, že se znova osídlí. Proto je zde pouze zmíníme jako vysídlené obce. Mezi vedlejší důvody zániku jsou uváděny například špatná dopravní komunikace, výstavba vodní nádrže, elektrifikace a také geografické faktory (např. vodní tok, který způsobuje močály). V porovnání se všemi kraji v České republice byl Karlovarský kraj nejvíce zasažen. Naopak nejméně postižené oblasti najdeme na Moravě. V České republice zaniklo nejvíce obcí v hraničním pásu s Německem a Rakouskem. Nejvíce zaniklých obcí v přhraničním pásu najdeme v Jihočeském kraji. Nicméně v porovnání s Karlovarským krajem, byl Jihočeský kraj zasažen hlavně u hranic s Rakouskem, kdežto Karlovarský kraj byl zasažen po celém území. V této kapitole se podíváme do jednotlivých okresů Karlovarského kraje a na hlavní příčiny zániku. Spoustu obcí dnes stále existuje, ačkoli přišly o svojí část (zanikleobce.cz, 2013).

Dále bych chtěl zmínit něco málo o dekretch prezidenta republiky, díky kterým došlo k odsunu německého obyvatelstva. Pomůže nám to pochopit proměnu kraje a lépe porozumět odsunu Němců a následnému doosídlení Čechoslováků. To především právní a politické předpoklady. Dne 24. Října 1945 došlo k znárodnění dolů, průmyslových podniků, bank, akciových společností, soukromých pojišťoven a potravinářských podniků (to vše na základě dekretu prezidenta republiky č.100,101,102,103/1945Sb.). Dále dekret prezidenta republiky ze dne 21. Června 1945, díky kterému byl zkonfiskován a dále rozdělen zemědělský majetek. Ti, co dostali tento majetek, měli zaplatit Národnímu pozemkovému fondu 1-2 roční úrody nebo 1-3 roční nájmy budov. Dekret dále určoval, kdo danou půdu dostane.

Konfiskaci podléhal také movitý a nemovitý majetek, majetková práva (cenné papíry, vklady či nehmotná práva). Odsunutí si sebou mohli vzít čistě jen majetek osobní povahy (dle dekretu prezidenta republiky č.108/1945Sb.). Dále dekret prezidenta republiky ze dne 17. července 1945 obsahoval postupy o osídlování Čechoslováky. Základním orgánem se stal Osídlovací úřad se sídlem v Praze. Tento úřad jmenoval okresní přidělové komise. Zkonfiskovaný majetek byl rozdělen do tří typů majetku (na malé, střední a velké), podle rozsahu a ekonomického významu. Osídlení pohraničí bylo klíčové, proto byly poskytovány novým přistěhovalcům různé výhody (např. osvobození od poplatků). (Dohnal, P., 2007)

Zajímavé je také sledovat počet obyvatel v pracovním odvětví. Nejméně obyvatel pracovalo v letech 1930 a 1947 v zemědělství. Pouze 15 % obyvatel ve vybraných městech (v roce 1930). Nejvíce obyvatel pracovalo v průmyslu. Téměř jedna třetina obyvatelstva (v roce 1930). Ve službách pracovalo v roce 1930 necelých 28 %. V roce 1947 klesl počet obyvatel v každém odvětví, nicméně podíl pracujících v jednotlivých odvětvích se příliš nezměnil. (viz příloha 2), (Čapka, 2005)

10.1 Zaniklé obce a samoty v Karlovarském okrese po roce 1945

V Karlovarském kraji nalezneme všechny tři hlavní faktory zániku obcí. První je vysídlení německého obyvatelstva. Toto se týká především SO ORP Ostrov. V SO ORP Ostrov zanikly vesnice také díky těžbě. A v SO ORP Karlovy Vary zaniklo nejvíce obcí výstavbou vojenského újezdu Hradiště v Doupovských horách. Zde zaniklo nejvíce obcí v Karlovarském kraji. Pouze pár obcí přišlo pouze o část obce. Celkem 68 obcí zaniklo, 21 částí obce bylo zbořeno a 31 samot. (Binterová, 2004)

Oblast Doupovsko se nachází v Karlovarském a Ústeckém kraji. Část, která je v Karlovarském kraji, byla poznamenána výstavbou vojenského újezdu Hradiště. První změna v osídlení této oblasti proběhla v roce 1945 a to vysídlení německého obyvatelstva. V roce 1930 zde žilo 98,7% obyvatel německé národnosti. To bylo až do roku 1953 nahrazováno českým a slovenským obyvatelstvem. Roku 1953 vláda rozhodla, že na území Doupovských hor vybudují největší vojenský újezd v České republice o rozloze 331,6 km². Ten měl být pojmenován podle nejvyššího bodu Doupovských hor Hradiště (934m). To znamenalo opětovné vysídlení obyvatel této oblasti a s tím i zánik 68 obcí a několik horských osad a také komunikace

mezi obcemi. Toto vysídlení mělo 4 etapy. Po roce 1989 vzniká občanská iniciativa Sdružení přátel Doupovských hor. To chce znovu osídlit toto území. V roce 2005 se vojenský újezd opět zpřístupnil, ale pouze jeho jižní část. Toto území patří pod katastrální území Tureč u Hradiště. Další zpřístupnění Doupovska proběhlo roku 2008 a to na katastrálních územích Bražce u Hradiště a roku 2010 Radošova u Hradiště. Účelem tohoto zpřístupnění je propojit komunikace Bražec – Javorná - Radošov – Luka a také zlepšit sociální podmínky obyvatel žijících na tomto území. V roce 2011 proběhla jednání o zmenšení vojenského újezdu asi o 15%, které by mělo nastat v roce 2015. Toto zmenšení by se týkalo jižní části, kde žije 630 obyvatel. Toto zmenšování vojenského újezdu mělo za následek také zmenšení Karlovarského kraje na úkor Ústeckého kraje. Jednalo se o historickou část obce Valeč o rozloze 7 hektarů se třemi osadami (Bukovina, Střelnice a Ořkov). Celkově žije na tomto území 20 obyvatel. 8. Února 2012 rada Karlovarského kraje rozhodla o dalším zmenšení vojenského újezdu o 74,40 km². Přibližně 8 km² má připadnout Ústeckému kraji. Dále se rozhodlo, že v Karlovarském kraji zůstane několik obcí, které začleňoval vojenský újezd Hradiště. Těmi jsou Dolní Lomnice, Svatobor, Lučina, Činov, Albeřice, Bražec, Malý Hlavákov a Korunní. Dále části území obce Valeč a Vojkovice. K tomu ještě samoty Javorná, Dolní Valov a Sklárna. Uzavření Doupovských hor mělo jeden pozitivní vliv a to na zachování přírody (Binterová, 2004).

Obce v Doupovských horách, které byly částečně nebo zcela zničena: Albeřice, Dolní Lomnice, Bražec, Březina, Bukovina, Činov, Dlouhá, Donín, Doupov, Dunkelsberg, Hauensteiner, Heřmanov, Hluboká, Holetice, Hora, Hradiště, Hřivínov, Hrzín, Humnice, Hůrka, Javorná, Jeseň, Jindřichov, Jírov, Konice, Kopáčov, Kottershof, Kozlov, Lipoltov, LitoltoV, Lochotín, Lučiny, Maleš, Martinov, Mělník, Mětikalov, Mlýnská, Mühlshuster, Obrovice, Oleška, Olšence, Ostré, Pastviny, Pastviny, Petrov, Prachomety Radnice, Radošov, Ratiboř, Řednice, Růžová, Sedlec, Seník, Stichlův mlýn, Svatobor, Telcov, Těš, Tocov, Třídómí, Třídómí, Trmová, Tunkov, Tureč, Valov, Víška, Záhoří, Zakšov, Zvoníčkov, Žďár, Žebetín, Horní Lomnice, LitoltoVská myslivna, Malý Hlavákov, Kaple Panny Marie Pomocné, Malá Lesná, Doupovské Mezilesí, Stára Ves, Stichlův mlýn, Nový Dvůr, Kostelní Hůrka, Horní Valov, Tis u Luk, Dlouhý Luh, Emanuelův Dvůr (Příloha 19), (zaniklé obce, 2013)

Kvůli těžbě zanikly obce především u měst Jáchymov a Ostrov. U těchto měst se těžily uranové rudy nebo cín. Mezi zaniklé obce kvůli těžbě patří Arnoldov, Vrch, Sejfy (pouze částečně), Luhy a Hanušov. U těchto obcí napomohlo k zániku odsun německého obyvatelstva, kdy po roce 1945 přišla o velkou část obyvatel, a proto nebyl tak velký problém začít těžit uran.

Díky vodní nádrži v blízkosti obce Žlutice zanikly 3 obce a 3 samoty. Mezi ně patří Skoky, Mlýňany a Dolánky (zanikléobce.cz, 2013).

Poslední důvod zániku vesnic v karlovarském okrese bylo vysídlení. To můžeme rozdělit na dvě části. První bude od konce druhé světové války do roku 1950. Zde proběhl odsun německého obyvatelstva. Samotný okres přišel o 89 221 obyvatel (mezi lety 1930 – 1950). Tato ztráta se týkala všech obcí. Nejmenší z nich zanikly. Poté byly tyto obce srovnány ze zemí, aby se zapomnělo na německé osídlení. V samotném karlovarském okrese těchto obcí nebylo tolik. Mezi ně patří Borek, Dřevohryzy, Grundzinnerhäuser, Jelení, Lachovice, Pečkovice, Pískovce, Plavno, Teleč a Vlčinec. Dále na území tohoto okresu zaniklo 53 různých samot a osad. Druhá část zahrnuje rok 1950 až dodnes. V tomto období jsou obce vysídleny především díky urbanizaci. Lidé se začínají stěhovat více do měst, a tak na území okresu zůstávají opuštěné obce. Nicméně dodnes tyto vesnice stojí a některé jsou i udržované. Často bývají určeny pro rekreaci. Mezi ně patří Bludná, Herstošice, Hřivínov, Tešetice, Rýžovna, Poříčí a Lužec (zaniklé obce.cz,2013).

10.2 Zaniklé obce a samoty v Sokolovském okrese po roce 1945

Hlavními faktory zániku obcí v sokolovském okrese je těžba hnědého uhlí a odsun německého obyvatelstva. Zatímco SO ORP Sokolov bylo hlavně ovlivněno těžbou hnědého uhlí, tak SO ORP Kraslice trpělo více na odsun. Ovšem těžba probíhala po celé rozloze okresu, nicméně na Kraslicku díky ní nezanikaly obce. Na Kraslicku šlo především o těžbu stříbra. Stejně jako u Karlovarského kraje, tak i zde si můžeme rozdělit vysídlení na dvě části. První část od roku 1945 až do 1950 a druhá část navazuje přímo na tuto.

Jako první si probereme těžbu hnědého uhlí na Sokolovsku. Ta měla velký vliv na proměnu kraje. Především právě na Sokolovsku, kde zaniklo nejvíc sídel právě kvůli těžbě. Jeden čas se uvažovalo i o zbourání celého města Sokolov, protože

pod ním se nachází spousta nevytěženého uhlí. Tento projekt nakonec zamítli, protože zbourat hlavní město okresu by nebylo tak jednoduché a byl proti tomu velký odpor lidí. Těžba hnědého uhlí je s okresem velmi spjata. Také napomohla k obnově kraje po odsunu Němců, kdy lidé se stěhovali na Sokolovsko hlavně za prací, která byla spjata s těžbou. Největší rozvoj v těžbě proběhl v meziválečném období a poté po druhé světové válce. Tehdy vesničané neměli na výběr a museli povinně opustit svoje bydliště. Zachráněna byla města jen ta, ve kterých se stavěla nová sídliště. Díky těžbě vznikala kolem měst (především kolem Habartova, Bukovan, Nového Sedla, Chodova a Sokolova) nová sídliště. Tyto sídliště nevznikala jen pro nové usedlíky, ale také pro obyvatele, kteří byli nuceni k odchodu ze své vesnice. Těchto vesnic bylo 16 a 16 částí obce. V roce 1960 se díky výstavbě sídlišť v Habartově a Březové staly městy. Velký nárůst těžby byl až ve 20. století. V době druhé světové války bylo uhlí bráno jako strategická surovina, proto vzrostla těžba uhlí z 2 990 869 tun v roce 1938 na 5 505 786 tun v roce 1944. Po válce roku 1946 bylo vytěženo už jen 4 702 188 tun uhlí. V roce 1971 byla překročena hranice 20 milionů tun uhlí na Sokolovsku. K tomu napomohl prodej zemědělské půdy pod těžební společností. V roce 1945 – 1946 bylo v provozu 26 hlubinných dolů (17 na dnešním Sokolovsku) a 8 velkých lomů, které byly pouze na Sokolovsku. Momentálně jsou opuštěné doly a lomy zatápěny a vznikají místa pro rekreaci. (Prokop, 2001)

Mezi obce zaniklé díky těžbě hnědého uhlí v SO ORP Sokolov patří Albertov, Jehličná, Čistá, Lvov, Kytlice, Dvory, Horní Rychnov, Lipnice, Lísková, Pochlovice, Dolní Rozmyšl, Stará Chodovská, Lesík, Smolnice, Tisová a Vítkov. Obce Bukovany a Vřesová byla taktéž velmi ovlivněna těžbou. Bukovany se musely přesunout do vyšších poloh na Kočičím vrchu a v obci Vřesová vznikl průmyslový komplex Sokolovské uhelné a.s.. (Prokop, 2001)

Doosídlení po druhé světové válce neprobíhalo tak, jak by si nejvyšší představitelé státu představovali. V roce 1948 zůstalo v okrese Sokolov (tehdy Falknov nad Ohří) 9 000 osob německé osobnosti. To činí více než polovinu celkové populace. Ti byli pro okres nepostradatelní. Většina Němců, kteří zůstali, byli specialisti, kteří se uplatnili i ve veřejné službě a také antifašisti. Mezi těmito Němci byli například horníci, kteří měli stejné práva jako Češi a Slováci. Ovšem největší problém byl se zemědělskou půdou. Po válce (roku 1945) zemědělská půda připadla hornickým společnostem. Celkově se jednalo o 22 185 ha. Ale pouze 7 025 ha bylo

opravdu využito na zemědělství a 15 160 ha k jiným účelům (především k těžbě). Problém byl, že nebyl velký zájem o tyto prostory a také zde byl nedostatek usedlíků, kteří by se postarali o tuto půdu. V lednu 1946 bylo zabráno jen 26 usedlostí. Ke konci roku 1946 bylo celkově z 3 040 usedlostí osídleno pouze 290 usedlostí. K 31. prosinci 1947 bylo celkem 585 zemědělských usedlostí. Z toho 41 neosídlených. Hlavním důvodem, proč se lidé nestěhovali do okresu Sokolov, byla poměrně neúrodná půda a také zvyšující se těžba hnědého uhlí, která zabírala poměrně velkou plochu okresu a tak hrozila ztráta této půdy. Tento problém znamenal také zpomalení odsunu Němců. Dalším problémem byla zvyšující se kriminalita. Po odsunu zde zbyla spousta nehlídaných cenností, které přilákaly nejrůznější zloděje. Na konci roku 1948, kdybychom mohli mluvit už o konci odsunu, žilo v okrese Sokolov 65 567 obyvatel a z toho 13 870 Němců. Problémem byl poměrně nízký zájem o přestěhování. Především o zemědělský majetek. (Dohnal, 2007)

Mezi obce, které byly vysídlená po druhé světové válce, patří Staré Hory, Stará, Ptačí, Rolava, Nová Ves, Nancy, Obora, Leopoldovy Hamry, Rajec, Hraničná a Kfely. Dále zaniklo 22 samot a osad. Kromě obce Kfely, všechny zaniklé obce spadají pod SO ORP Kraslice a nachází se v příhraničním pásu (Bylo vytvořeno pohraniční pásmo). Kraslicko bylo odsunem velmi zasažené. Mezi lety 1930 a 1950 klesl počet obyvatel o 32 361 obyvatel. To činilo 71% obyvatel žijících na Kraslicku. Během 60 let vzrostl počet obyvatel o 769 obyvatel. Vládní činitelé neprojevíli žádný zájem o osídlení tohoto území a dne 4. 2.1947 zařadili právě několik obcí na likvidaci. Nakonec několik obcí bylo zachráněno a staly se oblíbenou destinací chatařů v 60. letech. Z počátku byl problém osídlit část Slavkovského Lesa na Sokolovsku, protože zde měl vyrůst vojenský újezd Prameny. Proto se zde neosidlovalo. Týkalo se to především obcí Čistá, Paseká, Smrkovec, Ostrov, Horní Lazy, Dolní Lazy, Týmov, Studánka, Horní Žitná, Dolní Žitná, Milíře, Lobzy, Vranov, a Rovná. Všechny tyto zaniklé obce (Rovná, Smrkovec, Lobzy a Vranov jsou stále osídleny) spadají pod město Březová. Ovšem v roce 1954 byly plány na výstavbu vojenského újezdu Prameny zrušeny. Nakonec se tento vojenský újezd posunul do Doupovských hor. (Jaša, 2010)

Mezi vysídlené obce po roce 1950 zařadíme Liboc, Černá a Valtěřov. Všechna spadají pod město Kraslice.

10.3 Zaniklé obce a samoty v Chebském okrese po roce 1945

Hlavním důvodem zániku obcí je bezesporu odsun německého obyvatelstva. Velmi se to podepsalo v Ašsku, kde díky jeho geografické poloze byla ztráta obyvatel podobně velká jako na Kraslicku. V období 1930 – 1950 klesl počet obyvatel o 26 908 obyvatel. Tedy o 60 % obyvatel z tohoto regionu. Navíc se zde vytvořilo hraniční pásmo se Spolkovou republikou Německo. Další zánik způsobila výstavba vodní nádrže Jesenice. Nejméně zaniklých vesnic bylo v SO ORP Mariánské Lázně. Většinou zde byly postiženy pouze části obcí (Čapka,F., 2005).

Prvním se budeme zabírat hraničním pásem. To přispělo k zániku obcí Dubina, Horní Hraničná, Horní Pelhřimov, Lesní Chalupy, Oldřichov, Pomezná a Újezd. Dále to přispělo k zániku 32 samot a osad.

Samotné vysídlení německého obyvatelstva sebou neslo zkázu obcí Horní Paseky, Výspa a Tuně. K tomu zaniklo 123 samot a osad. To je z celého kraje nejvíce, ale celých obcí zaniklo nejméně. (zaniklé obce.cz,2013)

Dnes slouží bývalé obce jako Vokov, Smrčina, Nezdice a Bohuslav především jako chalupářské oblasti.

Díky výstavbě Jesenice zanikla pouze obec Jesenice. Obec Dřenice přišla pouze o část a 3 mlýny. (zaniklé obce.cz,2013)

11 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské bylo zhodnotit strukturu osídlení od roku 1930 do 21. století. Také zhodnotit dopady odsunu německého obyvatelstva. Proměna Karlovarského kraje byla rapidní. Ve třicátých letech dvacátého století byl kraj na vzestupu. Dosahoval největšího osídlení. Žilo zde přes 500 000 obyvatel. Ovšem většina obyvatelstva byla německé národnosti a nehodlala se smířit s tím, že by měla být podřízený národ a snažila se dosáhnout určité autonomie nebo spojení s Německem. To tvořilo nesvár mezi Čechy a Němci. Tato otázka se vyřešila až odsunem německého obyvatelstva po konci druhé světové války. Cílem státu bylo znovu osídlit karlovarský kraj. To nešlo tak snadno, a proto na území Karlovarského kraje byl odsun německého obyvatelstva zpomalený. Díky nekvalifikované pracovní síle zde mohli zůstat specialisté, kteří měli za úkol zaučít nový usedlíky v kraji v jednotlivých odvětvích. Největší problém byl s osídlením venkovského prostoru. Díky tomuto problému vymizelo v kraji přes 300 usedlostí. Můžeme tedy považovat odsun německého obyvatelstva jako začátek urbanizace v kraji.

Nejlépe se osidlovaly místa, kde probíhala těžba. Šlo především o města Sokolov a Ostrov. Na Sokolovsku probíhala největší koncentrace obyvatelstva do měst. Hlavní důvod byla migrace za prací a také bourání obcí, které překážely těžbě. U těchto měst se také budovaly průmyslové komplexy. Výhodou byla také geografická poloha. Jde především nižší polohy Karlovarského kraje. To neprospělo obcím ve vyšších polohách. Zde osídlení je velmi malé a hlavně koncentrované do jednoho centra. Osídlení SO ORP Aš a Kraslice šlo nejhůře. V těchto dvou správních obvodech podíl obyvatelstva stále klesal (od roku 1930). Z těchto dvou správních obvodů se staly nejméně perspektivní regiony pro migraci obyvatelstva. Pro tyto dva regiony platila i špatná dopravní dostupnost. Napojení města Kraslice na větší celky vedlo často přes malé, špatně udržované silnice. Dobré napojení mezi Sokolovem a Kraslicemi vzniklo až v devadesátých letech. Zdržení bylo především díky těžbě hnědého uhlí na Sokolovsku, přes kterou nemohla vést žádná komunikace. V případě Ašska pak to byla nevýhodná geografická poloha. V Karlovarském kraji také vzniklo hraniční pásmo, díky kterému pohraničí v okrese Cheb bylo vysídlené. V roce 1953 vznikl na území okresu Karlovy Vary (v Doupovských horách) vojenský újezd Hradiště. Toto území taktéž nemohlo být osídlené. Během období komunismu

probíhal i nadále zánik obcí díky integraci obcí do větších správních celků. Docházelo k úpadku okolních částí (zavírání škol, obchodů, atd.). Rozvíjelo se pouze jádro. Po roce 1989 naopak vznikaly nové obce, které se osamostatnily. Také počet obyvatel po pádu komunismu klesl. Hlavním důvodem byla migrace do vnitrozemí státu a do Německa. Struktura osídlení se od pádu komunismu už moc nezměnila.

Hlavním faktorem osídlení v Karlovarském kraji byla migrace. Především po druhé světové válce zapříčinila proměnu kraje. K proměně osídlení taktéž napomohla špatná infrastruktura mezi obcemi, díky které se mále osady a obce byly špatně osídleny. Proto se většina obyvatel raději stěhovala do větších center.

Uplatnění této bakalářské práce by mohlo být na základních a středních školách v Karlovarském kraji. Především seznámení s historickým osídlením kraje.

12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Andrlé, A. et al. 1986. Vývoj československých měst. Mon, Praha. 76 pp.
2. Beranová Vaicová, R. 2005. Zaniklé obce na Sokolovsku. 1. vydání. Krajské muzeum Sokolov, Sokolov. 252 pp. ISBN 80-86630-06-4.
3. Binterová, Z. 2004. Zaniklé obce Doupovska II.: v bývalých okresech Karlovy Vary a Žlutice. Oblastní muzeum, Chomutov. 75 pp. ISBN 80-239-4566-1.
4. Boháč, J. – Salamanczuk, R. 2007. Zmizelé Chebsko: zničené obce a osady okresu Cheb po roce 1945 = Das verschwundene Egerland: die nach 1945 zerstörten Ortschaften des Landkreises Eger. 1. vydání. Krajské muzeum Karlovarského kraje, Muzeum Cheb, Cheb. 203 pp. ISBN 978-80-85018-59-2.
5. Čapka, F. – Slezák, L. – Vaculík, J. 2005. Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce. 1. vydání. Akademické nakladatelství CERM, Brno. 359 pp. ISBN 80-7204-419-2.
6. Český statistický úřad. 2006. Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. ČSÚ, Praha. 760 pp. ISBN 80-250-1310-3.
7. Dohnal, P. 2007. Dosídlování Sokolovska: 1945 – 1948. Fornica. 63 pp. ISBN: 80-903-9187-7
8. Gregory, D. et al. 2009. Dictionary of human geography. Wiley - Blackwell. Oxford. 1072 pp. ISBN: 978-1-4051-3288-6
9. Hampl, M. et al. 2001. Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. 1. Vyd. Univerzita Karlova v Praze. Praha 328 pp. ISBN 80-902686-6-8
10. Hampl, M. 2000. Pohraniční regiony České republiky: současné tendence rozvojové diferenciaci. ČGS, vol. 105, no. 3, pp. 241-254, ISSN 1212-0014
11. Hampl, M. et al. 1989. Regionální struktura a vývoj systému osídlení v ČR. Univerzita Karlova, Praha. 255 pp.
12. Häufler, V. et al. 1984. Ekonomická geografie Československa. Academica, Praha, 640 pp.
13. Hendrych, D. et al. 2009. Právní slovník, C-H BECK 3. vydání, Praha, ISBN 978-80-7400-059-1
14. Hubka, P. 1995. Struktura osídlení Západních Čech. Západočeská univerzita, Plzeň. 125 pp.

15. Chalupa, P., Tarabová, Z. 1986. Přehled geografie obyvatelstva, demografie a geografie sídel. Praha. 162 pp.
16. Jaša, L. 2010. Zaniklé obce na Březovsku = Verschwundene Gemeinden in der Region Březová. 1. vydání. Fornica Graphics pro město Březová, Sokolov. 552 pp. ISBN 978-80-87194-18-8
17. Kalibová, K. 1997. Úvod do demografie. 1. vyd. Praha : Karolinum 52 pp. ISBN 80-7184-428-4.
18. Mištera, L. 1985. Geografie ČSSR. SPN, Praha . 388 pp.
19. Mištera, L. 1993. Geografie západočeské oblasti. PF ZČU, Plzeň. 156 pp.
20. Pavlík, Z., Rychtaříková, J., Šubrtová, A. 1986. Základy demografie. 1. vyd. Academia , Praha. 732 pp. ISBN 80-200-
21. Prokop, V. 2001. I tudy kráčely dějiny: Z historie zaniklých a těžbou uhlí vážně zasažených míst Sokolovského revíru. 1. vydání. Sokolovská uhelná, Sokolov. 235 pp. ISBN 80-238-7153-6.
22. Roubíček, V. 1997. úvod do demografie. 1. vyd. Codex Bohemia, Praha. 348 pp. ISBN 80-85963-43-4
23. Stone, P.A. 2010. The structure, size and cost of Urban settlement. Cambridge univerzity press. Cambridge. 304 pp. ISBN: 9780521154482
24. Votrubec, C. 1980. Lidská sídla, jejich typy a rozmístění ve světě. Academia, Praha. 396 pp.

Internetové zdroje:

1. Pavel Beran. 2013. Zaniklé obce. [online]. [cit. 2013-3-15]. Dostupné z : <http://www.zanikleobce.cz/index.php?menu=93>
2. Pavel Beran. 2013. Mapa zaniklých a částečně zaniklých míst na území ČR. [online]. [cit. 2013-3-15]. Dostupné z : <http://www.zanikleobce.cz/index.php?menu=22%20title=>
3. Pavel Beran. 2011. Vojenský výcvikový prostor Hradiště (Doupov). [online]. [cit. 2013-3-15]. http://www.zanikleobce.cz/index.php?menu=11&duv=vvp_hradiste
4. CRR ČR. 2008. Okresy Karlovarského kraje [online]. [cit. 2013-3-15]. <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/karlovarsky-kraj/okresy/>
5. ČSÚ. 2012. Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2002 až 2011. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/4030-12-r_2012-04000

6. ČSÚ. 2009. Postavení venkova v Karlovarském kraji. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/krajkapitola/411361-09--037>
7. ČSÚ. 2005. Sídlní struktura. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : http://notes3.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/krajo/13-4103-04--1_sidelni_struktura
8. ČSÚ. 2004. Rozmístění a koncentrace obyvatel ČR. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : http://notes3.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4120-03-casova_rada_1961_2001-3_velikostni_struktura_obci
9. ČSÚ. 2009. Hustota zalidnění v obcích Karlovarského kraje v roce 2001. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/31002E00C8/\\$File/41136109m02.gif](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/31002E00C8/$File/41136109m02.gif)
10. ČSÚ. 2009. Vymezení venkovského a městského prostoru v Karlovarském kraji. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/31002CD1EE/\\$File/41136109m01.gif](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/31002CD1EE/$File/41136109m01.gif)
11. Český statistický úřad. Projekce obyvatelstva ČR do roku 2065. Český statistický úřad [online]. 2009, 19.5.2009 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/4020-09>
12. GEPRO. Geoportál Karlovy vary [online]. 2012.[cit. 2012-06-13]. Dostupné z:http://geoportal.gepro.cz/obce/karlovy_vary
13. Karlovarský kraj.2012. Hranice obcí v Karlovarském kraji. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : <http://webmap.kr-karlovarsky.cz/download/webovky/stazeni/mapy/obce.pdf>
14. Památky a příroda Karlovarska. 2011.Zaniklé obce Karlovarska. [online]. [cit. 2013-3-15]. Dostupné z : <http://www.pamatkyaprirodakarlovaska.cz/mesta-obce-a-vsi/zanikle-obce/>
15. Regionální informační servis.2012. Karlovarský kraj. [online]. [cit. 2013-3-15]. Dostupné z <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/karlovarsky-kraj/regionalni-informace/o-kraji/>
16. Vismo. 2013. Hradiště. [online]. [cit. 2013-1-8]. Dostupné z : <http://mesta.obce.cz/zsu/vyhledat-4746.htm>

- 17.VSRR. 2005.Městská sídla. [online]. [cit. 2013-2-8]. Dostupné z :
http://www.vsrr.cz/reg/kestazeni/planovani/B3311_MestaSidla_20070509.pdf
- 18.VSRR. 2005.Venkovská sídla. [online]. [cit. 2013-2-8]. Dostupné z:
http://www.vsrr.cz/reg/kestazeni/planovani/B3321_VenkovskeObceSidla_20070509.pdf

13 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Podíl na obyvatelstvu kraje (v %)

Tabulka 2: 10 nejlidnatějších měst v Karlovarském kraji v rocích 1930 a 2001

14 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Základní charakteristiky vývoje osídlení v období 1991 až 2003

Příloha 2: Vybrané údaje SO ORP za rok 2001

Příloha 3: Počet obyvatel pracujících v jednotlivých odvětvích ve vybraných městech v letech 1930 a 1947

Příloha 4: Seznam obcí v SO ORP Aš a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 5: Seznam obcí v SO ORP Cheb a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 6: Seznam obcí v SO ORP Kraslice a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 7: Seznam obcí v SO ORP Karlovy Vary a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 8: Seznam obcí v SO ORP Ostrov a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 9: Seznam obcí v SO ORP Sokolov a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 10: Seznam obcí v SO ORP Mariánské Lázně a počet obyvateli k roku 2001

Příloha 11: Průměrný počet obyvatel na obci v jednotlivých SO ORP

Příloha 12: Počet obyvatel a hustota ve vybraných SO ORP ve vybraných letech

Příloha 13: Počet obyvatel a hustota ve vybraných SO ORP ve vybraných letech

Příloha 14: Zaniklé obce, osady a samoty na Chebsku

Příloha 15: Zaniklé obce vlivem těžby uhlí na Sokolovsku
Příloha 16: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých okresech v Karlovarském kraji

Příloha 17: Hranice obcí v Karlovarském kraji

Příloha 18: Vymezení venkovského a městského prostoru v Karlovarském kraji

Příloha 18: Hustota zalidnění v Karlovarském kraji za rok 2001

Příloha 19: Zaniklé obce, samoty a osady v Doupovských horách

15 PŘÍLOHA

Příloha 1: Základní charakteristiky vývoje osídlení v období 1991 až 2003

Tab. 2 Základní charakteristiky vývoje osídlení (přepočteno na územní strukturu k 31. 12. 2003)

	Obce s počtem obyvatel						Podíl obyvatelstva v obcích (%)					
	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více
	1991 ¹⁾			2003 ²⁾			1991 ¹⁾			2003 ²⁾		
Kraj celkem	93	26	13	90	29	13	11,6	18,4	70,0	11,9	20,4	67,7
v tom správní obvody:												
Aš	2	2	1	2	2	1	3,5	22,1	74,4	3,2	22,3	74,5
Cheb	15	4	2	15	4	2	8,1	14,5	77,4	8,6	15,0	76,4
Karlovy Vary	32	6	2	32	6	2	13,5	16,5	70,0	15,0	17,3	67,7
Kraslice	5	2	1	5	2	1	8,9	37,1	54,0	11,2	37,8	51,0
Mariánské Lázně	10	3	1	10	3	1	13,5	26,2	60,3	14,9	27,6	57,5
Ostrov	10	3	1	9	4	1	16,4	19,1	64,6	15,5	25,2	59,3
Sokolov	19	6	5	17	8	5	11,4	16,1	72,5	10,2	19,8	70,0

¹⁾ SLDB 1991

²⁾ bilance obyvatelstva 2003

Zdroj: ČSÚ (2005)

Příloha 2: Vybrané údaje SO ORP za rok 2001

	Počet			Výměra v ha
	obcí	částí obcí	obyvatel	
Kraj celkem	132	518	303 165	331 454
v tom SO ORP:				
Aš	5	22	17 006	14 375
Cheb	21	105	50 066	49 688
Karlovy Vary	40	178	89 859	119 638
Kraslice	8	29	14 039	26 462
Mariánské Lázně	14	56	24 935	40 528
Ostrov	14	54	28 746	31 843
Sokolov	30	74	79 110	48 919

Zdroj: ČSÚ (2012)

Příloha 3: Počet obyvatel pracujících v jednotlivých odvětvích ve vybraných městech v letech 1930 a 1947

obec	rok	zem.	prum.	obchod a živ.	ostatní	celkem	hustota (ob./km ²)
Cheb	1947	7200	11000	12000	11000	41200	91
	1930	11224	18177	23180	24398	76979	169
Kraslice	1947	1500	4100	5000	1700	12300	72
	1930	3276	10520	19435	5650	38881	227
Loket	1947	2200	9500	4000	3300	19000	92
	1930	4014	20841	8164	7776	40795	300
Nejdek	1947	1200	7900	5000	2200	16300	67
	1930	3337	16099	1295	5293	37682	156
Teplá	1947	6200	300	3000	2300	11800	30
	1930	10038	4123	5689	4907	24757	64
Karlovy Vary	1947	3800	15800	16800	13500	49900	207
	1930	6002	26619	32513	25521	90655	374
Žlutice	1947	10200	700	3400	2700	17000	34
	1930	14172	2765	5392	5170	27499	55
Sokolov	1947	2500	19300	7400	8700	37900	131
	1930	6442	28455	11542	15190	61629	211
Mar. Lazně	1947	3600	900	4600	3000	12300	38
	1930	6888	3641	13060	9825	33414	104

Zdroj: Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce. (Čapka F., 2005)

Příloha 4: Seznam obcí v SO ORP Aš a počet obyvateli k roku 2001

Obce	obyv.
Aš	12584
Krásná	430
Hranice	2266
Podhradí	166
Házlov	1595

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 5: Seznam obcí v SO ORP Cheb a počet obyvateli k roku 2001

Obce	Obyv
Cheb	32893
Luby	2478

Nový Kostel	538
Plesná	1982
Skálná	1670
Velký Luh	126
Křižovatka	266
Třebeň	347
Nebanice	311
Odrava	198
Vojtanov	192
Poustka	117
Libá	577
Pomezí nad Ohří	74
Dolní Žvandov	1187
Lipová	562
Tuřany	109
Okrouhlá	234
Františkovy Lázně	5261
Milhostov	322
Milíkov	213

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 6: Seznam obcí v SO ORP Kraslice a počet obyvateli k roku 2001

Obce	obyv.
Přebuz	73
Šindelová	256
Rotava	3449
Stříbrná	432
Bublava	336
Jindřichovice	386
Oloví	1901
Kraslice	6833

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 7: Seznam obcí v SO ORP Karlovy Vary a počet obyvateli k roku 2001

Obce	Obyv
Karlovy Vary	53358
Hradiště	600
Nové Hamry	280
Vysoká Pec	258
Nejdek	8600
Smolné Pece	91
Nová role	4048
Mírová	224

Hory	185
Jeníšov	332
Otrolice	568
Dalovice	1812
Sadov	1010
Kyselka	687
Šemnice	488
Andělská Hora	191
Strůžná	502
Pila	422
Kolová	553
Březová	547
Stanovice	489
Bochov	1950
Útvina	547
Krásné Údolí	442
Otročín	538
Bečov nad Teplou	1002
Toužim	3798
Štědrá	571
Pšov	608
Chodov	109
Žlutice	2869
Chyše	568
Vrbice	170
Božíčany	631
Děpoltovice	291
Černeva	223
Číchalov	163
Verušičky	350
Valeč	367
Teplička	74

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 8: Seznam obcí v SO ORP Ostrov a počet obyvateli k roku 2001

Obce	obyv.
Ostrov	17451
Potůčky	369
Boží Dar	170
Horní Blatná	498
Abertany	1197
Merklín	1102
Krásný Les	169
Hájek	392

Stráž nad Ohří	619
Velichov	492
Vojkovice	567
Jáchymov	2830
Pernink	904
Hroznětín	1633

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 9: Seznam obcí v SO ORP Sokolov a počet obyvateli k roku 2001

obce	obyv.
Nová ves	256
Krásno	652
Rovná	593
Habartov	5390
Horní Slavkov	5972
Březová	2781
Staré sedlo	721
Nové sedlo	2639
Loket	3202
Krajková	832
Josefov	305
Dolní nivy	271
Těšovice	140
Citice	855
Tatrovice	134
Vřesová	341
Chodov	14687
Kynšperk nad Ohří	5160
Dasnice	353
Šabina	285
Bukovany	1840
Sokolov	25081
Svatava	1577
Lomnice	1093
Kacěřov	432
Libavské údolí	589
Chlum Svaté Máří	298
Kralovské Poříčí	710
Vintířov	1067
Dolní Rychnov	1245

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 10: Seznam obcí v SO ORP Mariánské Lázně a počet obyvateli k roku 2001

Obce	obyv.
Mariánské Lázně	14741
Prameny	144
Mnichov	339
Teplá	3101
Lázně Kynžvart	1620
Stará voda	444
Tři Sekery	714
Valy	305
Velká Hleďsebe	2124
Drmoul	751
Ovesné Kladruby	121
Vlkovice	127
Trstěnice	349
Zádub- Zavišín	263

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 11: Průměrný počet obyvatel na obci v jednotlivých SO ORP

SO ORP	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Kraslice	5674,6	1629,5	1750,4	1919,8	1835,1	1731,9	1754,9
Sokolov	3348,3	1788,6	2173,6	2497,7	2692,1	2625,6	2637,0
Ostrov	2573,4	1500,8	2260,4	2153,4	2185,7	1977,4	2053,3
Cheb	3802,3	1773,0	1854,1	2089,3	2270,4	2147,5	2384,1
Karlovy Vary	3908,1	2053,0	2191,3	2303,4	2389,3	2295,9	2246,5
Mariánské Lázně	2757,6	1401,1	1689,4	1720	1813,4	1809,4	1781,1
Aš	9031	3649,6	3229,4	3511,6	3473,6	3300,4	3401,2

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 12: Počet obyvatel a hustota ve vybraných SO ORP ve vybraných letech

SO ORP	Aš		Cheb		Kraslice		Karlovy Vary	
Rok	obyv.	hustota (ob./km ²)	obyv.	Hustota (ob./km ²)	obyv.	Hustota (ob./km ²)	obyv.	Hustota (ob./km ²)
1930	45156	314,1	79849	160,7	45397	171,6	156324	130,7
1950	18248	126,9	37234	74,9	13036	49,3	82120	68,6
1961	16147	112,3	38937	78,4	14003	52,9	87652	73,3
1970	17558	122,1	43876	88,3	15358	58,0	92136	77,0
1980	17368	120,8	47678	96,0	14681	55,5	95573	79,9
1991	16502	114,8	45098	90,8	13855	52,4	91835	76,8
2001	17006	118,3	50066	100,8	14039	53,1	89859	75,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 13: Počet obyvatel a hustota ve vybraných SO ORP ve vybraných letech

	Mariánské Lázně		Ostrov		Sokolov	
rok	obyv.	Hustota (ob./km ²)	obyv.	Hustota (ob./km ²)	obyv.	Hustota (ob./km ²)
1930	38606	95,3	36028	113,1	100450	205,3
1950	19616	48,4	21011	66,0	53659	109,7
1961	23652	58,4	31646	99,4	65207	133,3
1970	24080	59,4	30148	94,7	74931	153,2
1980	25387	62,6	30600	96,1	80763	165,1
1991	25332	62,5	27684	86,9	78768	161,0
2001	24935	61,5	28746	90,3	79110	161,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 14: Zaniklé obce, osady a samoty na Chebsku

Obec	Zrušeno
Boden	1953
Bor	1980
Cetnov	1980
černý rybník	1948
Myslivna	1990
Děvín	1980
Dobrošov	1973
Doubrava	1973
Dubina	1950
Dvoreček	1980
Fischern	1950
Hleďsebe	1960
horní hraničná	1950
horní pelhřimov	1970
Jedličná	1960
Jesenice	1950
krásná lípa	1957
Mattelberg	1950
Mechová	1961
Mostek	1973
nový dvůr	1960
oldřichov	1965
podhoří	1980

pomezná	1976
rathsam	1949
Smrčí	1973
Starost	1980
Suchá	1973
Svažec	1973
Úval	1980
velký rybník	1950
Vokov	1980
Výspa	1970
Wies	1958
Žirnice	1970

Zdroj: Zmizelé Chebsko zničené obce a osady okresu Cheb po roce 1945 (Boháč J., 2007)

Příloha 15: Zaniklé obce vlivem těžby uhlí na Sokolovsku

Obce	Zánik
Albertov	1976
Jehličná	1976
Kytlice	1954
Dvory	1967
Čistá	1962
Horní Rychnov	1969
Lipnice	1971
Dolní rozmyšl	1971
Lísková	1952
Pochlovice	1933
Smolnice	1976
Tisová	1956
Vítkov	1976
Lvov	1952
Stará Chodovská	1976
Lesík	1971

Zdroj: I tudy kráčely dějiny: Z historie zaniklých a těžbou uhlí vážně zasažených míst Sokolovského revíru. (Prokop V., 2001)

Příloha 16: Vývoj počtu obyvatel v jednotlivých okresech v Karlovarském kraji

	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
o. Cheb	163611	75098	78736	85514	90433	86932	92007
o. Karlovy Vary	192352	103131	119298	122284	126173	119519	118605
o. Sokolov	145847	66695	79210	90289	95444	92623	93149
Kraj celkem	501810	244924	277244	298087	312050	299074	303761

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Historické lexikonu obcí ČR 1869 – 2005 (2006)

Příloha 17

Hranice obcí v Karlovarském kraji

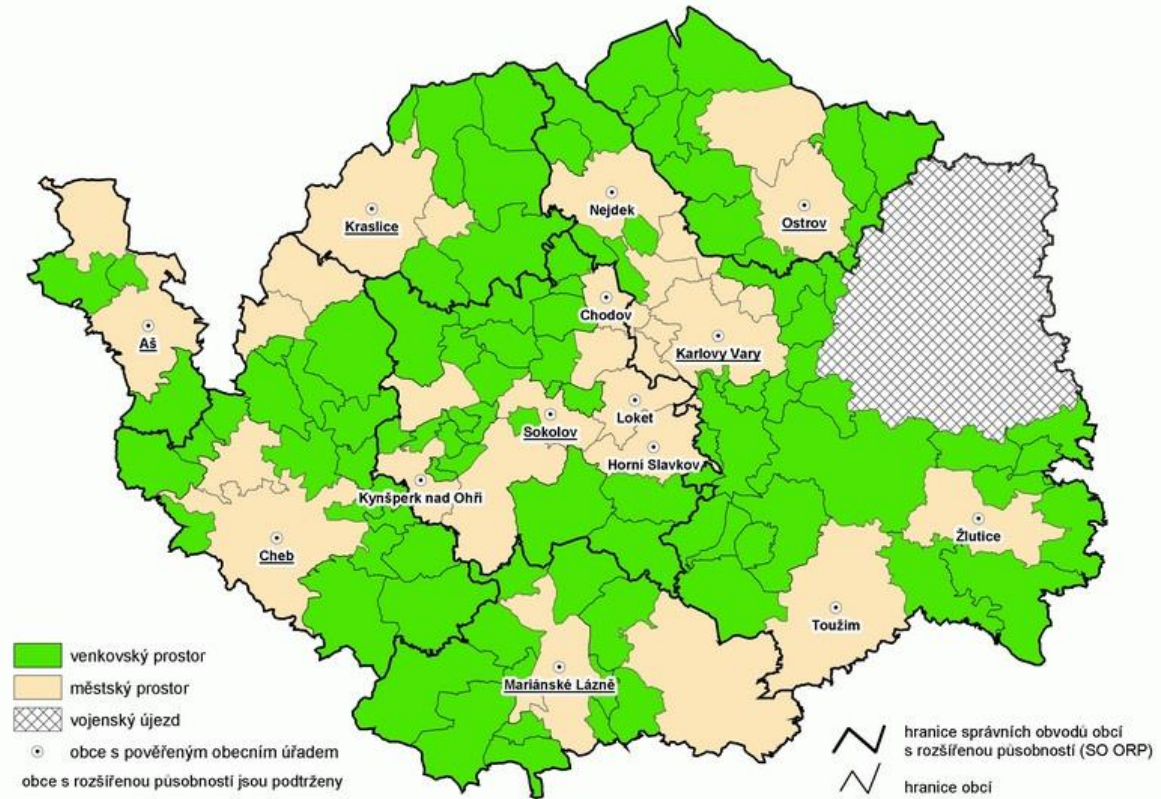

Zdroj: Karlovarský kraj (2012)

Vymezení venkovského a městského prostoru v Karlovarském kraji

Venkovským prostorem jsou obce s velikostí do 2 000 obyvatel
kromě 9 obcí v zázemí krajského města ležících ve vzdálenosti do 10 km

Zdroj: ČSÚ (2009)

Příloha 18: Hustota zalidnění v Karlovarském kraji za rok 2001

venkovský prostor = 27,8
městský prostor = 213,8

počet obyvatel na 1 km²

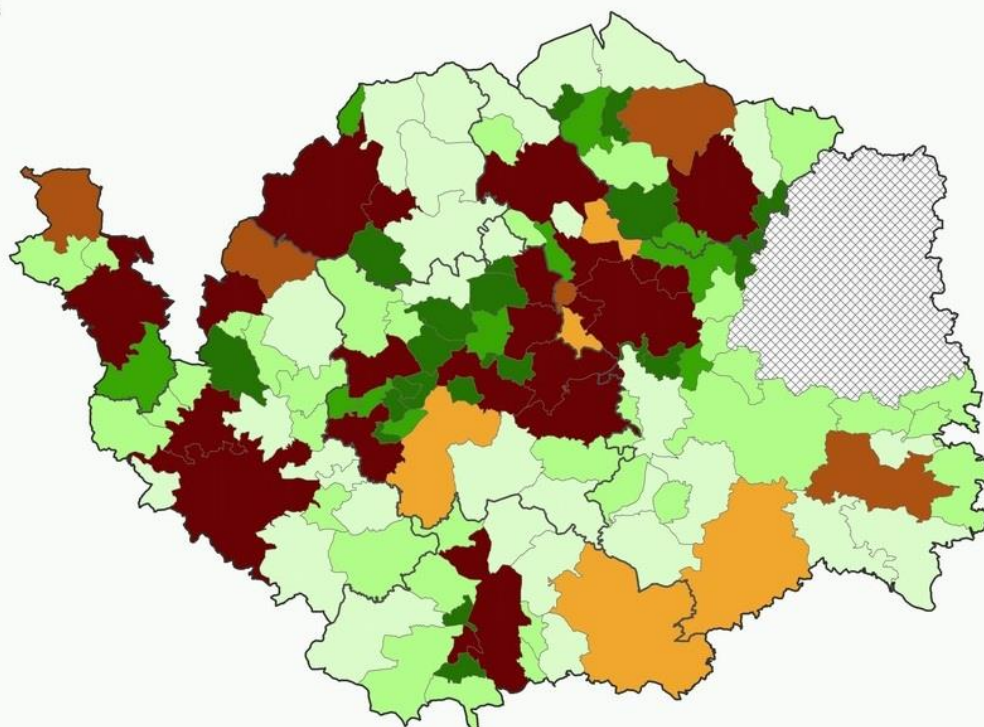
venkovský prostor

- méně než 20,0
- 20,0 - 49,9
- 50,0 - 79,9
- 80,0 a více

městský prostor

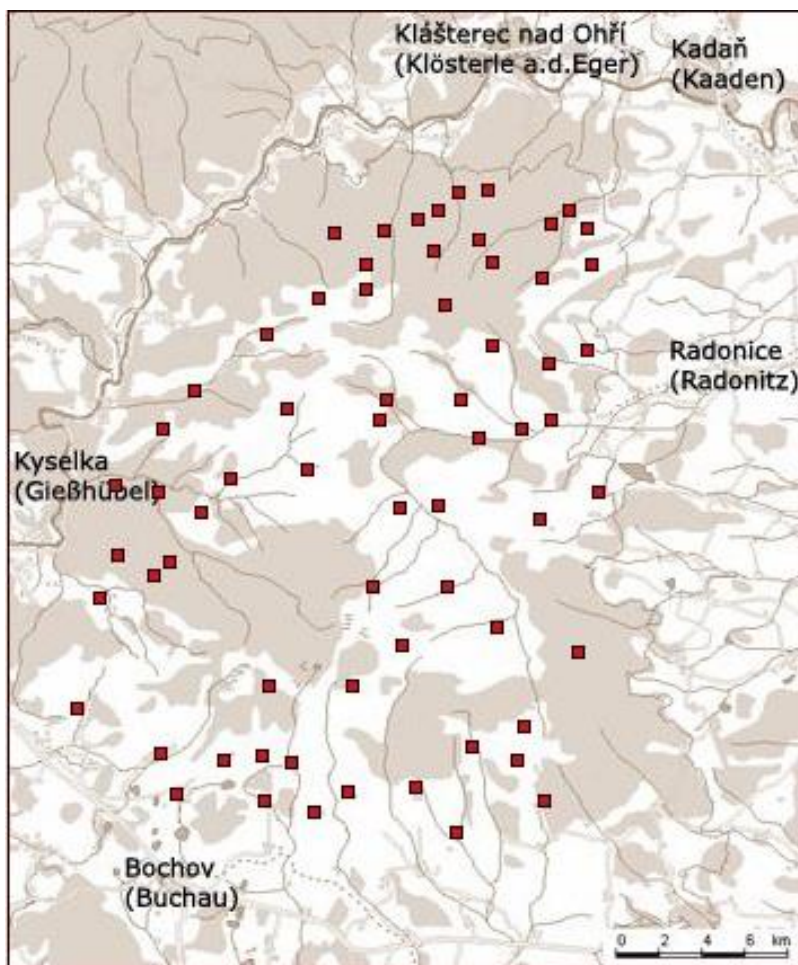
- méně než 20,0
- 20,0 - 49,9
- 50,0 - 79,9
- 80,0 a více

vojenský újezd

Zdroj: ČSÚ (2009)

Příloha 19: Zaniklé obce, samoty a osady v Doupovských horách

Zdroj: Zaniklé obce (2011)